

INBURGERING

Financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid

Implementatie nieuwe Wet inburgering

Inleiding

Nieuwe Wet inburgering

Doel van het nieuwe inburgeringsstelsel

Hoofdpijnen van het nieuwe stelsel en de rol van gemeenten

Pilotprogramma Veranderopgave Inburgering

1 Financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid: wat houdt dit in?

1.1 Wat betekent financieel ontzorgen?

1.2 Welke doelgroep moet financieel ontzorgd worden?

1.3 Vereisten en opgaven voor gemeenten bij financieel ontzorgen

1.4 Wat betekent financiële zelfredzaamheid?

1.5 Vereisten en opgaven voor gemeenten bij financiële zelfredzaamheid

1.6 Samenhang financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid

2 Wat moet je als gemeente (kunnen) aanbieden?

2.1 Het proces van financieel ontzorgen

2.2 Succesfactoren voor financieel ontzorgen

2.3 Het proces van financiële zelfredzaamheid

2.4 Succesfactoren van financiële zelfredzaamheid

2.5 Speciale aandacht voor amv's

3 Wat moet en kan de gemeente voor dit aanbod organiseren?

3.1 Betrekken van de doelgroep

3.2 Samenwerking met andere partijen

3.3 Plek financiële zelfredzaamheid binnen het inburgeringstraject

3.4 Beleidsontwikkeling

3.5 Interne organisatie

3.6 Organisatie voor de bijstandsgerechtigde asielstatushouder

4 Wat zijn de grootste uitdagingen?

4.1 Randvoorwaardelijke aandachtspunten

4.2 Aandachtspunten uitvoering

5 Update Financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid

5.1 Checklists en stappenplan: de route naar 1 januari 2022

5.2 Toeslagen

5.3 Werken aan (zelf)redzaamheid

Bijlage 1: Brede lijst met inkomsten- en uitgavencomponenten

Bijlage 2: Voorbeeld financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid

Colofon

Inleiding

In deze handreiking staan we stil bij een belangrijk onderdeel van de nieuwe Wet inburgering: het financieel ontzorgen en het stimuleren van financiële zelfredzaamheid van bijstandsgerechtigde asielstatushouders.

Bijstandsgerechtigde asielstatushouders worden door de gemeente zes maanden financieel ontzorgd op het gebied van betalingen van huur, gas, water, elektra en de verplichte zorgverzekering. Zo kunnen zij zo snel mogelijk te beginnen met het inburgeringstraject, zonder afleiding door eventuele financiële problemen.

Er bestaat een risico dat bijstandsgerechtigde asielstatushouders na de periode van financiële ontzorging alsnog met financiële problemen geconfronteerd worden. Het is daarom van groot belang hun financiële zelfredzaamheid te stimuleren, zodat zij uiteindelijk zelfstandig financiële afwegingen kunnen maken en hun financiën op korte en lange termijn in balans kunnen houden.

Er zijn verschillende manieren om een proces van financieel ontzorgen vorm te geven en financiële zelfredzaamheid te stimuleren. Gemeenten hebben hier beleidsvrijheid in. Door de doelgroep te betrekken, samen te werken met andere partijen en financiële zelfredzaamheid als een integraal onderdeel van het inburgeringstraject te zien, kunnen gemeenten een zo passend mogelijk aanbod samenstellen.

Checklists en praktische tips

Aan deze handreiking is november 2021 een aanvullend hoofdstuk toegevoegd: een update met checklists en praktische tips. Welke stappen moeten gemeenten zetten om op 1 januari 2022 klaar te zijn voor het financieel ontzorgen van asielstatushouders? Je leest het in [hoofdstuk 5 \(#update-financieel-ontzorgen-en-financi-le-zelfredzaamheid\)](#), waarin daarnaast speciale aandacht uitgaat naar (het aanvragen van) toeslagen en financiële zelfredzaamheid en het verbinden en combineren van de financiële zelfredzaamheid met andere onderdelen van het sociaal domein. Het aanvullende hoofdstuk 5 is ook zelfstandig te lezen.

Leeswijzer

In [hoofdstuk 1 \(#financieel-ontzorgen-en-financi-le-zelfredzaamheid-wat-houdt-dit-in\)](#) bespreken we de begripsomschrijving, verplichtingen en opgaven voor gemeenten en de doelgroep, zowel voor financieel ontzorgen als financiële zelfredzaamheid. In [hoofdstuk 2 \(#wat-moet-je-als-gemeente-kunnen-aanbieden\)](#) en [hoofdstuk 3 \(#wat-moet-en-kan-de-gemeente-voor-dit-aanbod-organiseren\)](#) werken we de wettelijke verplichtingen en onderwerpen waar gemeenten beleidsvrijheid over hebben verder uit, zowel in aanbod als processen. In [hoofdstuk 4 \(#wat-zijn-de-grootste-uitdagingen\)](#) staan we stil bij de verwachte risico's en uitdagingen. [Hoofdstuk 5 \(#update-financieel-ontzorgen-en-financi-le-zelfredzaamheid\)](#) is in november 2021 toegevoegd als aanvulling op de handreiking. Hierin zijn

checklists en stappenplannen opgenomen voor de inrichting van het financieel ontzorgen. De aanvulling gaat in op de toeslagen in relatie tot financieel ontzorgen en bespreekt het verbinden en combineren van de financiële zelfredzaamheid met andere onderdelen van het sociaal domein. Hoofdstuk 5 is ook zelfstandig te lezen.

Meer weten?

Hebben jij en je collega's nog vragen, bekijk dan de Q&A over Ontzorgen in [Wet inburgering in vraag en antwoord](https://www.divosa.nl/wet-inburgering-vraag-en-antwoord#uitvoering--ontzorgen) (<https://www.divosa.nl/wet-inburgering-vraag-en-antwoord#uitvoering--ontzorgen>) (Divosa) of neem contact op met de [regiocoördinator](https://www.divosa.nl/onderwerpen/veranderopgave-inburgering/regiocoördinatoren) (<https://www.divosa.nl/onderwerpen/veranderopgave-inburgering/regiocoördinatoren>) van Divosa. Meer handreikingen over de nieuwe Wet inburgering vind je in [het overzicht op de website van Divosa](https://www.divosa.nl/onderwerpen/veranderopgave-inburgering) (<https://www.divosa.nl/onderwerpen/veranderopgave-inburgering>).

Nieuwe Wet inburgering

Het leren van de Nederlandse taal en het vinden van een baan zijn voor inburgeringsplichtigen de snelste weg om mee te doen in de maatschappij. Om nieuwkomers een betere kans te geven op een goede start in Nederland gaat het inburgeringsbeleid veranderen. De nieuwe wet treedt op 1 januari 2022 in werking.

De regie op de uitvoering van het nieuwe inburgeringsstelsel ligt bij de gemeenten. Inburgering maakt dus onderdeel uit van het brede sociaal domein. Gemeenten worden verantwoordelijk voor:

- het afnemen van de brede intake
- de begeleiding van inburgeringsplichtigen
- de inkoop van het cursusaanbod

Inburgeringsplichtigen blijven zelf verantwoordelijk voor het voldoen aan de inburgeringsplicht. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid draagt zorg voor de vormgeving van de regelgeving en is verantwoordelijk voor de inrichting en werking van het stelsel als geheel.

Net als in het huidige inburgeringsstelsel geldt de inburgeringsplicht voor vreemdelingen die in het bezit zijn van een verblijfsvergunning voor een niet-tijdelijk doel. Dit zijn:

- asielstatushouders
- familie- of gezinsleden van asielstatushouders
- gezinsmigranten
- een groep overige inburgeringsplichtigen

Doel van het nieuwe inburgeringsstelsel

Het nieuwe inburgeringsstelsel heeft als **maatschappelijk doel** dat alle inburgeringsplichtigen snel en volwaardig meedoen aan de Nederlandse maatschappij, het liefst via betaald werk. Om dat te bereiken is het **beleidsdoel** dat inburgeringsplichtigen het voor hen hoogst haalbare taalniveau (het liefst B1) bereiken, in combinatie met een vorm van participatie (onderwijs, werk). Daarnaast dienen ze vanaf de start van het inburgeringstraject kennis op te doen over de Nederlandse maatschappij en de arbeidsmarkt en zich gericht in te spannen om naar vermogen te participeren.

De vijf kernpunten van het inburgeringsstelsel zijn:

- tijdige start van het inburgeren
- aandacht voor de snelheid van het doorlopen van het inburgeringstraject
- dualiteit (het combineren van het leren van de taal en participatie)
- maatwerk (een passend inburgeringstraject voor alle inburgeringsplichtigen)
- focus op kwaliteit en het bewaken hiervan

Hoofdlijnen van het nieuwe stelsel en de rol van gemeenten

Het nieuwe stelsel zet in op een doorlopende lijn vanuit de opvang. Met taalles vanaf dag 1 en het programma 'Voorbereiding op de inburgering' wordt hier in het azc mee begonnen. De regierol van gemeenten in deze doorlopende lijn begint met een brede intake. Leren en participeren gaan hand in hand en beide aspecten worden in een persoonlijk plan opgenomen. Gemeenten krijgen de taak om alle (bijstandsgerechtigde) asielstatushouders verplicht te ontzorgen gedurende 6 maanden. Dit helpt deze inburgeringsplichtigen om bij aanvang van de inburgeringstermijn de focus op inburgering en participatie te leggen. Er komen 3 leerroutes in het nieuwe stelsel:

- 1 **Onderwijsroute:** gericht op het behalen van een erkend diploma binnen Nederlands onderwijs voor een goede startpositie op de arbeidsmarkt. Na een taalschakeltraject worden jonge inburgeringsplichtigen daarom zo snel mogelijk doorgeleid naar een Nederlandse opleiding.
- 2 **B1-route:** om het mogelijk te maken dat de meeste inburgeringsplichtigen zo snel mogelijk, maar uiterlijk binnen 3 jaar, taalniveau B1 behalen en hun perspectief op de arbeidsmarkt vergroten, is het van belang dat het leren van de taal gecombineerd wordt met (vrijwilligers)werk.
- 3 **Zelfredzaamheidsroute (Z-route):** voor mensen voor wie de onderwijs- of B1-route buiten bereik ligt, komt er een leerroute waarbij iedereen leert zich in de maatschappij te redden. Er worden geen ontheffingen op basis van aantoonbaar geleverde inspanningen meer verleend. Gemeenten zijn verantwoordelijk om een sluitend inburgeringsaanbod te doen. Dit aanbod omvat, naast een van de drie leerroutes, in ieder geval kennis van de Nederlandse maatschappij (KNM), Module Arbeidsmarkt & Participatie (voorheen Oriëntatie op de Nederlandse Arbeidsmarkt) en het participatieverklaringstraject (PVT).

Het nieuwe inburgeringsstelsel is een lerend stelsel, dat robuust en adaptief is. Er is daarom plaats ingeruimd voor monitoring en evaluatie. Dit dient als instrument om beleidsvoering te versterken en om tijdig wijzigingen te kunnen aanbrengen. Het [pilotprogramma Veranderopgave Inburgering \(https://www.divosa.nl/pilotprogramma-veranderopgave-inburgering-voi\)](https://www.divosa.nl/pilotprogramma-veranderopgave-inburgering-voi) beoogt lessen en ervaringen uit de gemeentelijke praktijk in te zetten voor de (door-)ontwikkeling van het nieuwe inburgeringsstelsel. En deelt die lessen al tijdens de transitie met gemeenten (en draagt zo ook bij de aan de voorbereiding op de regierol).

Pilotprogramma Veranderopgave Inburgering

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid ondersteunt gemeenten bij de voorbereiding op de nieuwe wet onder andere door het organiseren van een pilotprogramma. In het pilotprogramma kunnen gemeenten werkzame elementen en bouwstenen ontdekken binnen de verschillende onderdelen van de nieuwe inburgeringswet. Het doel van het programma is om de kennis die pilotgemeenten opdoen breed te delen en te gebruiken voor het inrichten van een lerend, adaptief inburgeringstelsel.

Pilotthema Ontzorgen

In de pilots zetten gemeenten verschillende uitvoeringsvarianten in. De aanpakken verschillen in de mate van ontzorgen; van alleen de verplichte elementen tot volledig budgetbeheer. Daarnaast worden verschillende methoden voor het bevorderen van financiële zelfredzaamheid ingezet en geëvalueerd.

Alle informatie over de pilots Ontzorgen, evaluaties, voorbeelden, interviews en achtergrondinformatie vind je in de [publicatie Pilotprogramma Veranderopgave Inburgering \(https://www.divosa.nl/pilotprogramma-veranderopgave-inburgering-voi#ontzorgen\)](https://www.divosa.nl/pilotprogramma-veranderopgave-inburgering-voi#ontzorgen).

Hoofdstuk 1

Financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid: wat houdt dit in?

In dit hoofdstuk lees je wat financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid inhouden. Ook worden de wettelijke vereisten voor gemeenten en de beoogde doelgroep beschreven.

Door de complexiteit van het Nederlandse financiële systeem (belastingaangifte, zorg- en kinderopvangtoeslagen, eigen risico's) lopen bijstandsgerechtigde asielstatushouders groot risico op het ontwikkelen van schulden en zorgen over hun financiële positie. ^① Deze schulden en zorgen leiden af van het inburgeren zelf, terwijl het doel is dat zij zo snel mogelijk meedoen in Nederland. ^②

- ^① KIS (2019). De financiële zelfredzaamheid van statushouders: belemmeringen en bouwstenen.
- ^② Memorie van Toelichting, 1.3 Aanleiding en doel van het wetsvoorstel.

Hoofdstuk 1.1

Wat betekent financieel ontzorgen?

Om het inburgeringstraject zo snel en effectief mogelijk te laten starten, is het van belang dat de overheid regie neemt in het begeleiden van bijstandsgerechtigde asielstatushouders bij het op orde brengen van de eerste levensbehoeften en het voorkomen van financiële problemen. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) wil daarom, conform de afspraken uit het regeerakkoord ³, dat alle bijstandsgerechtigde asielstatushouders de eerste periode na aankomst in de gemeente financieel ontzorgd worden.

Financieel ontzorgen betekent dat het beheer van inkomsten en uitgaven geheel of gedeeltelijk uit handen wordt genomen. ⁴ De Participatiewet regelt de verplichte ontzorging in het kader van het inburgeringsstelsel en omschrijft deze als volgt:

De verplichte ontzorging wordt uitgevoerd door de gemeente en bestaat uit het vanuit de bijstandsuitkering betalen van de huur, de rekeningen voor gas, water en stroom en de verplichte zorgverzekering. De ontzorging duurt zes maanden en gaat in op het moment dat het recht op bijstand ontstaat.

Het doel van financieel ontzorgen is drieledig:

- 1 **Het bevorderen van de inburgering:** voorkomen dat onzekerheid over de financiële positie in de beginfase afleidt van de inburgering.
- 2 **Het bevorderen van de arbeidsdeelname:** financieel ontzorgen geeft meer tijd en ruimte om actief aan arbeidsdeelname te werken.
- 3 **Het voorkomen van schuldenproblematiek:** financieel ontzorgen voorkomt het ontstaan van schulden in de beginfase. Schulden kunnen snel ontstaan doordat asielstatushouders op het moment van vestiging in de gemeente vaak nog onvoldoende inzicht hebben in hun financiële verplichtingen. Tegelijkertijd is het inkomen in de beginfase vaak nog niet stabiel.

Om deze doelen duurzaam te bereiken moet de bijstandsgerechtigde asielstatushouder aan het einde van de periode van financieel ontzorgen voldoende financieel zelfredzaam zijn om financiële zaken zelf te regelen. (Het werken aan) financiële zelfredzaamheid is dan ook onderdeel van financieel ontzorgen.

- ⁵
- ³ Regeerakkoord 2017-2020: vertrouwen in de toekomst (pag. 55)
- ⁴ Inspectie SZW (2019). Financieel ontzorgen van statushouders op weg naar zelfredzaamheid: een precaire balans.

- 5 Inspectie SZW (2019). Financieel ontzorgen van statushouders op weg naar zelfredzaamheid: een precaire balans.

Hoofdstuk 1.2

Welke doelgroep moet financieel ontzorgd worden?

De verplichte financiële ontzorging door gemeenten geldt voor de groep bijstandsgerechtigde asielstatushouders (zie ook het [overzicht van de aanbodplicht van gemeenten aan alle inburgeraars \(https://www.divosa.nl/model-plan-van-aanpak#in-enkele-stappen-naar-regie-op-inburgering\)](https://www.divosa.nl/model-plan-van-aanpak#in-enkele-stappen-naar-regie-op-inburgering)). Niet alleen is deze specifieke groep kwetsbaar – onder meer vanwege haar beperkte Nederlandse taalvaardigheid – ook moet ze voldoen aan de eisen om zo snel mogelijk te integreren. ⁶ In deze handreiking gebruiken we de term ‘bijstandsgerechtigde asielstatushouder’ om deze doelgroep te omschrijven.

Bijstandsgerechtigde asielstatushouders zijn verplicht mee te werken aan de wettelijke periode van financieel ontzorgen. De periode is beperkt tot zes maanden om te voorkomen dat zij onnodig lang ontzorgd worden. De verplichte periode van zes maanden ontzorging eindigt alleen voortijdig indien het recht op bijstand eindigt. ⁷ Is de gemeente van mening dat financiële ontzorging na de verplichte zes maanden nog steeds noodzakelijk is, dan kan die op individuele basis worden voortgezet op grond van artikel 57 uit de Participatiewet.

Speciale aandacht voor ex-amv's

Tot de groep bijstandsgerechtigde asielstatushouders behoren ook alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv's) die 18 jaar worden. Deze groep is financieel extra kwetsbaar.

Amv's kunnen niet terugvallen op ouderlijke ondersteuning en vanaf het moment dat ze 18 jaar worden, zijn zij zelf financieel verantwoordelijk, terwijl de uitkering vaak niet voldoende is om de vaste lasten te betalen. Vanwege dit verhoogde risico op problemen is financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid voor deze doelgroep (extra) van belang. In [hoofdstuk 2.5 \(#wat-moet-je-als-gemeente-kunnen-aanbieden--speciale-aandacht-voor-amv-s\)](#) vragen we speciale aandacht voor deze groep.

Tot de doelgroep die in aanmerking komt voor financiële ontzorging behoren niet: bijstandsgerechtigde asielstatushouders die hun inburgeringstraject zijn gestart vóór inwerkingtreding van de nieuwe wet. Zij kunnen niet verplicht worden om deel te nemen aan de verplichte periode van ontzorgen. ⁸

- ⁶ Memorie van toelichting, 2.5.2. Ontzorgen van asielstatushouders.
- ⁷ Memorie van Toelichting, 2.5.2 Ontzorgen van asielstatushouders.
- ⁸ Memorie van Toelichting, 5 Overgangsrecht en inwerkingtreding.

Hoofdstuk 1.3

Vereisten en opgaven voor gemeenten bij financieel ontzorgen

Gemeenten zijn verplicht om alle bijstandsgerechtigde asielstatushouders gedurende zes maanden te ontzorgen. Deze periode gaat in op het moment dat het recht op bijstand ontstaat. De verplichte ontzorging behelst het vanuit de bijstandsuitkering betalen van:

- de huur;
- de rekening voor gas;
- de rekening voor water;
- de rekening voor stroom;
- de verplichte zorgverzekering.

Deze onderdelen dienen in de periode na vestiging in de gemeente snel geregeld te worden. Er moeten contracten voor huur, energie en verplichte verzekeringen worden afgesloten en de uitkering en eventuele toeslagen moeten worden aangevraagd. Ook moet de verplichte inburgering ⁹ zo snel mogelijk van start gaan.

Naast de verplichte taken bij het financieel ontzorgen, kunnen gemeenten nog op andere onderdelen een rol spelen. Zij kunnen bijvoorbeeld verdere ondersteuning bieden bij de aanvraag van toeslagen of een aantal andere noodzakelijke betalingen verrichten. Uit het werken aan financieel ontzorgen volgt logischerwijs het stimuleren van financiële zelfredzaamheid om bijstandsgerechtigde asielstatushouders ook na de periode van financieel ontzorgen te behoeden voor schuldenproblematiek.

Gemeenten moeten bijstandsgerechtigde asielstatushouders gedurende een periode van zes maanden (na het ontstaan van recht op bijstand) financieel ontzorgen.

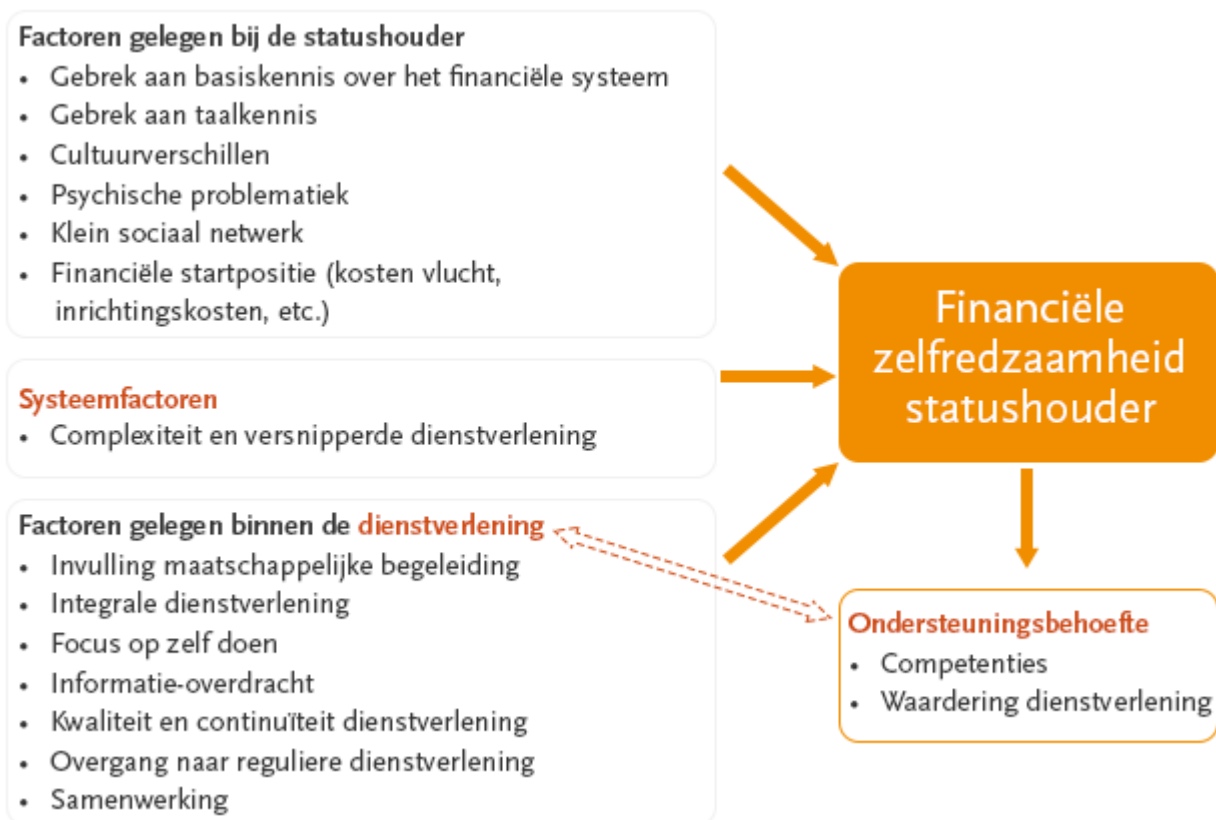
⁹ Memorie van Toelichting, 2.5.2 Ontzorgen van statushouders.

Hoofdstuk 1.4

Wat betekent financiële zelfredzaamheid?

Financiële zelfredzaamheid betekent dat iemand weloverwogen keuzes maakt, zodanig dat zijn/haar financiën in balans zijn, zowel op de korte als op de lange termijn. Daarvoor is begrip nodig van het Nederlandse financiële systeem en van wat geld hier waard is.

Verskillende factoren kunnen iemands financiële zelfredzaamheid en behoeften beïnvloeden. De inspectie SZW deed hier onderzoek naar en stelde onderstaand schema op. ¹⁰

Financiële zelfredzaamheid staat los van de hoogte van het inkomen. Het gaat erom dat de financiën in balans zijn. Om financieel zelfredzaam te zijn, gelden vier voorwaarden:

- 1 voldoende inkomsten verwerven om van te leven
- 2 geldzaken organiseren (betalingen veilig en adequaat uitvoeren, de administratie op orde brengen én houden)
- 3 verantwoord besteden (verantwoorde financiële keuzes maken, financiële tekorten signaleren en aanpakken)
- 4 voorbereid zijn op (on)voorziene gebeurtenissen

Daarnaast vraagt het om de volgende vier basisvaardigheden:

- 1 rekenvaardigheden

- 2 lees- en schrijfvaardigheden
- 3 digitale vaardigheden
- 4 hulp inschakelen en het netwerk raadplegen als dat nodig is

Met het oog op de bijstandsgerechtigde asielstatushouder betekent financiële zelfredzaamheid dan dat: *'[...] de inburgeraar leert welke financiële en administratieve verplichtingen samenhangen met de verstrekte uitkering en toeslagen en vaste lasten. En deze zaken na de periode van ontzorging zelfstandig kan uitvoeren'*.

⑪

⑩ Inspectie van SZW 92019). Financiële zelfredzaamheid van statushouders: een proces van begeleid loslaten.

⑪ Memorie van Toelichting, 2.5.2 Ontzorgen van statushouders

Hoofdstuk 1.5

Vereisten en opgaven voor gemeenten bij financiële zelfredzaamheid

Het nieuwe inburgeringsstelsel streeft naar een tijdige start van de inburgering en het volwaardig meedoen van (bijstandsgerechtigde) asielstatushouders in de Nederlandse maatschappij. Hiervoor is zelfredzaamheid in de breedste zin van het woord nodig, dus ook financiële zelfredzaamheid.

Om het gemeenten mogelijk te maken maatwerk te leveren, zijn op het gebied van financiële zelfredzaamheid geen wettelijke vereisten vastgelegd. Gemeenten moeten financiële zelfredzaamheid stimuleren, maar kiezen zelf hoe zij dit inhoudelijk en in de uitvoering vormgeven. In [hoofdstuk 2 \(#wat-moet-je-als-gemeente-kunnen-aanbieden\)](#) en [hoofdstuk 3 \(#wat-moet-en-kan-de-gemeente-voor-dit-aanbod-organiseren\)](#) van deze handreiking lees je wat gemeenten kunnen doen om financiële zelfredzaamheid te stimuleren.

Hoofdstuk 1.6

Samenhang financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid

In de periode van financiële ontzorging regelen asielstatushouders niet zelfstandig de financiële afhandeling van hun vaste lasten. ⁽¹²⁾ Dit is echter wel het doel van financiële zelfredzaamheid. Er wordt dan dus financieel ontzorgd, zonder dat iemand financieel zelfredzaam is of wordt gemaakt.

Wordt financiële zelfredzaamheid tijdens en na de verplichte zes maanden van financieel ontzorgen niet gestimuleerd, dan is het risico groot dat na die periode financiële problemen ontstaan. Er is dan namelijk vaak nog onvoldoende kennis opgedaan over het Nederlandse financiële systeem. Ook zijn niet altijd voldoende inkomsten verworven om van te leven en zijn de basisvaardigheden, waaronder de beheersing van het Nederlands, vaak nog niet toereikend. Met andere woorden: de redenen om een periode van financieel ontzorgen in te zetten zijn na 6 maanden (nog) niet verdwenen. En om de periode van financieel ontzorgen betekenis te geven, is het van belang om financiële zelfredzaamheid te stimuleren.

In [bijlage 2 \(#bijlage-2-voorbeeld-financieel-ontzorgen-en-financi-le-zelfredzaamheid\)](#) vind je een uitgewerkt voorbeeld waarin het proces van financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid bij elkaar komen.

⁽¹²⁾ Inspectie van SZW (2019). Rode draden notitie. De weg naar financiële zelfredzaamheid van statushouders.

Hoofdstuk 2

Wat moet je als gemeente (kunnen) aanbieden?

Wat moeten gemeenten (kunnen) aanbieden om te voldoen aan de verplichting om bijstandsgerechtigde asielstatushouders de eerste zes maanden financieel te ontzorgen en hun financiële zelfredzaamheid te stimuleren?

Zoals in [hoofdstuk 1 \(#financieel-ontzorgen-en-financi-le-zelfredzaamheid-wat-houdt-dit-in\)](#) besproken is, moeten gemeenten bijstandsgerechtigde asielstatushouders gedurende 6 maanden financieel ontzorgen. Dit ontzorgen bestaat eruit dat gemeenten de huur, de rekeningen voor gas, water en stroom en de verplichte zorgverzekering betalen vanuit de bijstandsuitkering. Het staat gemeenten vrij hoe ze het proces van financieel ontzorgen inrichten.

Voorbeeld: proces financieel ontzorgen

De gemeente maakt gebruik van budgetbeheer en kan dit laten uitvoeren door een lokale organisatie. In de beginperiode wordt wekgeld uitgekeerd, in een later stadium maandgeld. Alle vaste lasten worden betaald via een automatische incasso of nadat brieven en acceptgiro's voor de betaling van vaste lasten zijn ingeleverd. Daarnaast 'ontzorgt' de gemeente de eerste maand door de vaste lasten voor te schieten, zodat er geen gat ontstaat. Dit wordt later verrekend met de maandinkomsten.

Hoofdstuk 2.1

Het proces van financieel ontzorgen

Er bestaan al veel gemeentelijke praktijken als het gaat om ontzorgen. De Inspectie SZW heeft een aantal varianten toegelicht die momenteel voorkomen in de praktijk:

Het (door de gemeente) betalen van vaste lasten, rechtstreeks vanuit een uitkering.

Het beheer van een budgetrekening door een beheerder. Op een budgetrekening worden de inkomsten (eventueel inclusief toeslagen) beheerd waarvan de vaste lasten worden betaald. Het deel dat overblijft is leefgeld. Zie [hoofdstuk 5.1 \(#update-financieel-ontzorgen-en-financiële-zelfredzaamheid--checklists-en-stappenplan-de-route-naar-1-januari-2022\)](#) voor een concrete checklist en een stappenplan voor het inrichten van het proces van financieel ontzorgen.

Voorbeeld: financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid

De gemeente heeft gekozen voor de methode van budgetbeheer. Dit wordt aangeraden voor alle asielstatushouders. De meesten kiezen hier ook voor.

- 1 Alle inkomsten, inclusief toeslagen, vallen onder het budgetbeheer.
- 2 Het budgetbeheer omvat:
 - 1 alle vaste lasten;
 - 2 reserveringen voor periodieke betalingen en incidentele kosten.
- 3 De bijstandsgerechtigde asielstatushouder krijgt weekgeld uitgekeerd op de eigen rekening.

De bijstandsgerechtigde asielstatushouder wordt ondersteund door de organisatie die de maatschappelijke begeleiding uitvoert. De periode van financiële ontzorging duurt standaard een jaar, met mogelijkheid tot verlenging. Eerder stoppen is mogelijk en wordt op basis van maatwerk beslist.

Gemeenten zijn vrij in het toepassen van een methode om bijstandsgerechtigde asielstatushouders financieel te ontzorgen. Wel moeten zij voldoen aan de wettelijke minimale eisen van het financieel ontzorgen: het betalen van de huur, rekeningen voor gas, water en stroom en de verplichte zorgverzekering voor een periode van 6 maanden.

Voorbeeld: financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid

De gemeente heeft gekozen voor de methode van budgetbeheer. Dit is standaard voor alle

(instromende) asielstatushouders. Het budgetbeheer gebeurt op vrijwillige basis.

- 1 Bij aankomst in de gemeente wordt met de asielstatushouder gesproken over de mogelijkheid tot budgetbeheer. Dit is op vrijwillige basis.
- 2 Indien de asielstatushouder akkoord gaat, wordt een contract opgesteld waarin de asielstatushouder toestemming geeft.
- 3 De toeslagen komen op de eigen rekening terecht.
- 4 Het budgetbeheer omvat:
 - 1 huur;
 - 2 gas;
 - 3 elektra;
 - 4 ziektekosten;
 - 5 water.
- 5 Er worden in principe geen reserveringen gedaan voor periodieke kosten zoals het eigen risico.
- 6 De asielstatushouder krijgt het restant maandelijks op de eigen rekening gestort.

Gemiddeld duurt de periode van financieel ontzorgen een jaar, maar er wordt maatwerk toegepast. Vanaf 3 tot 4 maanden kan er afgebouwd worden en wordt de asielstatushouder gestimuleerd tot financiële zelfredzaamheid. In de eerste maanden krijgen asielstatushouders intensieve begeleiding door een kredietbankmedewerker.

Voorbeeld: het Huishoudboekje

Gemeente Utrecht ⁽¹³⁾ heeft samen met andere partijen het Huishoudboekje ontwikkeld. Het Huishoudboekje is een innovatieve manier van budgetbeheer, die de inkomsten en uitgaven van vaste lasten (huur, energie, water en zorgverzekering) van mensen beheert. De vaste lasten worden iedere maand automatisch doorbetaald. De deelnemer ontvangt daarnaast een vast bedrag aan leefgeld. Het Huishoudboekje geeft de deelnemer financieel inzicht en overzicht, voorkomt betalingsachterstanden en zorgt voor financiële stabiliteit. Onzekerheid en onduidelijkheid worden hiermee voorkomen. Via de website kan de deelnemer inkomsten en uitgaven volgen.

Meer informatie (<https://pki.utrecht.nl/Loket/product/19a2fc552f3cb4e3063ce91b57e11adc>)

- ⁽¹³⁾ Ook andere gemeenten kunnen een Huishoudboekje implementeren in hun dienstverlening. Informeer bij [Pieter in 't Hout \(mailto:p.in.t.hout@utrecht.nl\)](mailto:p.in.t.hout@utrecht.nl) [subject=Het%20Huishoudboekje](mailto:p.in.t.hout@utrecht.nl?subject=Het%20Huishoudboekje) (gemeente Utrecht).

Hoofdstuk 2.2

Succesfactoren voor financieel ontzorgen

De Inspectie SZW heeft onderzoek gedaan naar de succesfactoren voor effectief ontzorgen. ¹⁴ Daarbij is ook gekeken naar het bevorderen van de inburgering en de arbeidsdeelname. Twee succesfactoren die naar voren gekomen zijn:

- **Er moet ruimte zijn voor maatwerk:** door de afspraken over ontzorgen en financiële zelfredzaamheid onderdeel te maken van het persoonlijk Plan Inburgering en Participatie (hierna: PIP) kan worden beoordeeld hoe het instrument van financiële ontzorging voor de betreffende bijstandsgerechtigde asielstatushouder het beste kan worden ingezet, met inachtneming van de wettelijke minimale eisen. Dus: hoe draagt het wettelijk minimaal verplichte financieel ontzorgen en stimuleren van financiële zelfredzaamheid voor deze individuele bijstandsgerechtigde asielstatushouder bij aan snelle inburgering?
- **Er moet begeleiding zijn:** bij financieel ontzorgen ontstaat een spanningsveld met financiële zelfredzaamheid. Bijstandsgerechtigde asielstatushouders krijgen bij ontzorgen namelijk weinig zicht op de financiën, aangezien zij hierin ontzorgd worden. Een bijstandsgerechtigde asielstatushouder kan alleen financieel zelfredzaam worden als er voldoende aandacht uitgaat naar begeleiding en/of stimulering van financiële zelfredzaamheid. Wanneer wordt gekozen voor alleen ontzorgen, zonder in te zetten op begeleiding, verschuiven financiële problemen naar een later moment.

Voorbeeld: financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid stimuleren in de Drechtsteden

In de regio Drechtsteden werkt de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht – vanuit de pilot Ontzorgen van het pilotprogramma Veranderopgave Inburgering – aan de combinatie van financieel ontzorgen en het stimuleren van financiële zelfredzaamheid. Wat is hier de beste aanpak voor?

In de pilot probeert de gemeente een brug te slaan naar het al bestaande aanbod voor statushouders. Zo krijgen zij na huisvesting in de regio al een startprogramma aangeboden. Daaraan worden nu onderdelen van de groepstraining 'Omgaan met geld' toegevoegd. De deelnemers krijgen een financiële coach én een budgetbeheerder toegewezen. Met de financiële coach oefenen zij gedurende de wettelijke periode van ontzorgen hun financiële zelfredzaamheid. Hierna start het vervolg van de genoemde groepstraining waarin specifieke aandacht is voor financiële zaken als verzekeringen, sparen, het bijhouden van een budgetplan en het delen van ervaringen.

Meer informatie over deze pilot (<https://www.divosa.nl/pilotprogramma-veranderopgave-inburgering-voi#ontzorgen--hendrik-ido-ambacht>)

-
- ⑭ Inspectie SZW (2019). Financieel ontzorgen van statushouders op weg naar zelfredzaamheid: een precaire balans.

Hoofdstuk 2.3

Het proces van financiële zelfredzaamheid

Voor financiële zelfredzaamheid moet een ander, langduriger proces worden ingericht dan voor financieel ontzorgen. Financieel ontzorgen is namelijk vaak het startpunt van het proces van financiële zelfredzaamheid. De vorm en inzet van gemeenten om financiële zelfredzaamheid bij bijstandsgerechtigde asielstatushouders te stimuleren is vrij.

Werken aan financiële zelfredzaamheid vraagt om begeleiding, bijvoorbeeld door de partij die ook de maatschappelijke begeleiding verzorgt. Maar ook een kredietbank, schuldhulpverlener of medewerkers van de gemeente kunnen deze begeleiding op zich nemen. Verder kan er gekozen worden tussen individuele en collectieve begeleidingsvormen. ⁽¹⁵⁾

In het kader van het pilotprogramma Veranderopgave Inburgering lopen een aantal pilots om meer zicht te krijgen op wat goede begeleiding naar financiële zelfredzaamheid inhoudt. In elk van deze pilots vindt een combinatie van collectieve en individuele begeleiding plaats, waarbij veel aandacht is voor de wijze van informatieoverdracht. Een kenmerk van de doelgroep is dat hun asielprocedure pas recent is afgerond en zij zeer kort gehuisvest zijn in de gemeente. Het taalonderwijs is nog niet opgestart, maar het proces van ontzorgen begint wel. In het type begeleiding moet daarom voldoende rekening worden gehouden met de beperkte Nederlandse taalvaardigheid van de deelnemers.

Alle beschikbare informatie over de in totaal 39 pilots van het pilotprogramma vind je in de online publicatie [Pilotprogramma Veranderopgave Inburgering](#) (Divosa). Hier vind je ook de tussen- en eindrapportages per pilot.

De uitdaging om financieel zelfredzaam te worden is niet nieuw en speelt niet exclusief bij de doelgroep van bijstandsgerechtigde asielstatushouders. Vanuit de reguliere schuldhulpverlening hebben veel gemeenten al ervaring met het werken aan financiële zelfredzaamheid. Uit onderzoek blijkt dat de begeleiding naar financiële zelfredzaamheid op voldoende financiële expertise berust moet zijn en erop gericht moet zijn dat bijstandsgerechtigde asielstatushouders uiteindelijk zelf hun financiële zaken kunnen regelen. Daarbij zijn herhaaldelijke uitleg en continuïteit van de begeleiding voorwaarden voor succes. ⁽¹⁶⁾

Om financiële zelfredzaamheid te stimuleren, hebben veel gemeenten individuele begeleiding of groepsgewijze cursussen op het oog, als aanvulling op het proces van financieel ontzorgen. Hierbij valt te denken aan samen met de inburgeraar stap voor stap onderwerpen doorlopen als (zorg)verzekeringen, toeslagen zoals de kinderopvangtoeslag, het eigen risico etc. en ondersteunende organisaties zoals stichting Leergeld. ⁽¹⁷⁾ Deze begeleiding kan worden gegeven door een gemeentelijk medewerker of worden uitbesteed aan een maatschappelijke organisatie. Ook kunnen de cursussen onderdeel zijn van het aanbod vanuit de leerroute. Zie voor meer informatie over de leerroutes de [Handreiking Leerroutes](https://www.divosa.nl/handreiking-leerroutes) (<https://www.divosa.nl/handreiking-leerroutes>). Voorbeelden van aanpakken

waarmee je financiële zelfredzaamheid kunt stimuleren zijn:

- **Eurowijzer 3** (<https://www.vluchtelingenwerk.nl/wat-wij-doen/onze-projecten/euro-wijzer>) van VluchtelingenWerk. Begeleiding aan alle bijstandsgerechtigde asielstatushouders nadat zij in een gemeente gehuisvest zijn om structureel financieel zelfredzaam te worden én te blijven.
- Gemeentelijk aanbod van een vrijwillige training over het financiële systeem in Nederland.
- Gemeentelijk aanbod, bijvoorbeeld door klantmanagers Inkomen, van een verplichte training om wegwijs te worden in het Nederlandse financiële systeem (bijvoorbeeld: uitkering en toeslagen aanvragen, verzekering afsluiten).
- **Werken met de E-overheid** (https://vluchtelingen.digisterker.nl/?password-protected=login&redirect_to=https%3A%2F%2Fvluchtelingen.digisterker.nl%2F), cursus van Stichting Digisterker. Met deze cursus worden bijstandsgerechtigde asielstatushouders wegwijs gemaakt in de digitale overheidsdiensten, zoals DigiD en websites als toeslagen.nl.
- **Voor 't zelfde geld** (<https://www.taalvoorhetleven.nl/taalvrijwilliger/lesmateriaal/voor-t-zelfde-geld>), ontwikkeld door Stichting Lezen en Schrijven, is een (gratis) methode voor alle mensen – ook voor bijstandsgerechtigde asielstatushouders – die hun administratie op orde willen brengen en houden en moeite hebben met lezen, rekenen en schrijven.
- **Geldplan Statushouders** (<https://www.startpuntgeldzaken.nl/divosa/alle-geldplannen/geldplan-statushouders/>) van het Nibud (zie hierna). Online vraagbaak en stappenplan voor geldzaken en regelingen, gericht op statushouders en hun begeleiders. Gemeenten kunnen dit plan gebruiken om inburgeraars op weg te helpen naar financiële zelfredzaamheid.

Geldplan Statushouders

Het geldplan Statushouders van het Nibud geeft statushouders en hun begeleiders inzicht in het Nederlandse systeem én helpt geldzaken in balans te houden of te krijgen. Het geldplan is in het Nederlands geschreven. Belangrijke begrippen zijn toegelicht in het Engels, Arabisch of Tigrinya. Het geldplan start met een handig overzicht van wat iedereen in Nederland vanaf 18 jaar geregeld moet hebben. Die vinkt de bezoeker al dan niet aan, daarna krijgt hij een overzicht van wat hij nog moet regelen en leest hij hoe dat moet. Vervolgens kan hij lezen over de thema's waarover hij meer wil weten. ¹⁸

- ¹⁵ Memorie van toelichting, 2.5.2 Ontzorgen van statushouders.
- ¹⁶ Inspectie SZW (2019). Rode draden notitie: de weg naar financiële zelfredzaamheid statushouders.
- ¹⁷ AEF (2019). Veldonderzoek kosten nieuw inburgeringsstelsel.
- ¹⁸ Op 13 november 2020 presenteerde het Nibud het geldplan tijdens de kennissessie 'Hoe bevorder je financiële zelfredzaamheid van inburgeraars?' (<https://www.divosa.nl/kennissessies-inburgering-uitvoering#hoe-bevorder-je-financi-le-zelfredzaamheid-van-inburgeraars>)

Hoofdstuk 2.4

Succesfactoren van financiële zelfredzaamheid

Competenties om financieel zelfredzaam te worden

Wie over bepaalde competenties en basisvaardigheden beschikt, heeft een goede basis om financieel zelfredzaam te zijn. **19** De succesfactoren van financiële zelfredzaamheid zijn:

- 1 Voldoende inkomen.** Het verwerven van inkomen is een knelpunt. Vaak is er een taalbarrière en beschikt iemand niet over de juiste diplomaveristen. Als bijstandsgerechtigde asielstatushouders wel een eigen inkomen kunnen verwerven, is het belangrijk dat zij rekening houden met hun rechten, plichten en verantwoordelijkheden (denk aan belastingaangifte, maar ook aan financiële gevolgen van ziekte). Als hiermee geen rekening wordt gehouden of kennis hierover ontbreekt, bestaat het risico op financiële problematiek.
- 2 Geldzaken organiseren.** Om deze competentie te ontwikkelen is het belangrijk dat bijstandsgerechtigde asielstatushouders hun uitgaven beheersen en monitoren en hun inkomsten en uitgaven in balans weten te houden. De formele taal in officiële brieven zorgt soms voor verwarring en onbegrip. Besteed in de begeleiding extra aandacht aan (belangrijke) overgangssituaties waarbij de omstandigheden veranderen en administratieve wijzigingen (op tijd) moeten worden doorgegeven.
- 3 Verantwoord besteden.** Bijstandsgerechtigde asielstatushouders weten aanvankelijk vaak niet goed wat het leven in Nederland kost en welke producten ze van hun geld kunnen kopen. Het leven in Nederland is voor velen duurder dan in het land van herkomst. Niet iedereen is het gewend om grote uitgaven op langere termijn te plannen en sommigen stellen andere prioriteiten (televisie, smartphone, structureel geld voor de familie in het thuisland). Ook blijkt het nog weleens moeilijk om in te schatten wat wel en niet nodig is en soms worden (onder druk van verkopers) producten of diensten aangeschaft waarvoor onvoldoende geld is.
- 4 Voorbereid zijn op (on)voorzienne gebeurtenissen.** Bijstandsgerechtigde asielstatushouders zijn er niet altijd van op de hoogte dat zij eigen risico dragen voor de zorgverzekering en een eindafrekening ontvangen de energiemaatschappij. Goed om hen hier actief over te informeren, net als over de jaarlijks terugkerende uitgaven die niet in de verplichte periode van ontzorgen voorbijkomen (bijvoorbeeld de energieafrekening of de afvalstoffenheffing).

Zoals bij competentie 2 Geldzaken organiseren vermeld, is het belangrijk aandacht te besteden aan overgangssituaties. In overgangssituaties verandert vaak veel in de (financiële) situatie van de bijstandsgerechtigde asielstatushouder, mogelijk met consequenties voor de financiële stabiliteit op korte én langere termijn, bijvoorbeeld door onverwachte terugvorderingen. Belangrijke overgangssituaties zijn:

- **Van uitkering naar werk:** deze verandering wordt niet altijd correct doorgegeven aan de Belastingdienst. De huur- en zorgtoeslag worden dan niet aangepast, wat kan leiden tot forse, onverwachte terugvorderingen aan het einde van het jaar.
- **Gezinshereniging (wanneer een van de ouders al met kinderen in Nederland verblijft):** Als bij de aanvraag van het kindgebonden budget niet is afgezien van de alleenstaande ouderkop dan ontvangt het gezin deze toeslag voor alleenstaande ouders. Achteraf, bijvoorbeeld bij gezinshereniging, kan blijken dat er geen sprake (meer) is van een alleenstaande ouder. In dergelijke situaties vordert de Belastingdienst de alleenstaande ouderkop met terugwerkende kracht terug. Dit kan leiden tot financiële problemen. (20)
- **Van uitkering naar studie:** als bijstandsgerechtigde asielstatushouders vanuit de bijstandsuitkering overgaan op studiefinanciering, gaan ze er soms in inkomen op achteruit. Het toekennen van een aanvullende beurs door DUO kan lang duren. Door daling van het inkomen en de lange wachttijd kunnen financiële problemen ontstaan. Wat echter lang niet iedereen weet, is dat in de tussentijd aanspraak gemaakt kan worden op bijzondere bijstand.

Basisvaardigheden om financieel zelfredzaam te worden

Om financieel zelfredzaam te worden, is het van belang dat iemand om over de volgende basisvaardigheden beschikt:

- 1 **Hulp vragen:** vaak zoeken mensen eerst hulp in het eigen netwerk. De kans bestaat dat zij daar onvolledige of verkeerde informatie te horen krijgen en pas op formele hulp overstappen als de financiële problemen al zijn ontstaan.
- 2 **Rekenvaardigheden**
- 3 **Lees- en schrijfvaardigheden**
- 4 **Digitale vaardigheden**

Het **spreken van de Nederlandse taal** en **participatie op de arbeidsmarkt** zijn eveneens belangrijke succesfactoren voor financiële zelfredzaamheid. Zorg hierbij voor maatwerk en het (mogelijk) geleidelijk loslaten van de begeleiding. (21)

De opzet zoals hierboven beschreven is geen verplichte opzet. De gemeenten zijn verplicht om aan de wettelijk vereisten van financieel ontzorgen te voldoen, waarbij ze de vrijheid hebben om een passende methode te vinden. Ook moeten ze financiële zelfredzaamheid stimuleren, waarbij gemeenten eigen keuzes mogen maken ten aanzien van de inhoud en uitvoering.

Monitoring

De mate van financiële zelfredzaamheid is moeilijk te meten. Immers: wanneer maakt iemand dusdanig weloverwogen keuzes dat zijn/haar financiën in balans zijn? Omdat gemeenten al ervaring hebben met het stimuleren van financiële zelfredzaamheid bij andere doelgroepen, beschikken zij al over meetinstrumenten om de mate van financiële zelfredzaamheid vast te stellen, waaronder:

- Het [scoreformulier van het Nibud \(https://www.nibud.nl/wp-content/uploads/Nibud-Handreiking-budgetcoaching.pdf\)](https://www.nibud.nl/wp-content/uploads/Nibud-Handreiking-budgetcoaching.pdf) waarmee iemands vooruitgang kan worden gemonitord. Het scoreformulier is onderverdeeld in vier stappen om de beweging vast te stellen van degene die financieel zelfredzaam wordt gemaakt. Omdat elke stap uit verschillende onderdelen bestaat, worden eventuele knelpunten snel inzichtelijk.
 - De gemeente Mook en Middelaar heeft een Ladder van financiële zelfredzaamheid ingericht. Dit hulpmiddel maakt inzichtelijk waar iemand staat in het kader van financiële zelfredzaamheid. Dit gaat van blijvend geheel niet zelfredzaam naar blijvend volledig zelfredzaam. [22](#)
- [19](#) Inspectie SZW (2019). Financiële zelfredzaamheid van statushouders: een proces van begeleid loslaten.
- [20](#) Zie ook: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/04/25/gemeentenieuws-van-szw-2019-3>
(<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/04/25/gemeentenieuws-van-szw-2019-3>)
- [21](#) Inspectie SZW (2019). Rode draden notitie: de weg naar financiële zelfredzaamheid statushouders.
- [22](#) Gemeente Mook en Middelaar (2019). [Beleidsplan Financiële Zelfredzaamheid & Schuldhulpverlening 2019-2022](#) (<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=2ahUKEwiTgP2e4KXnAhXIKFAKHVYvC6EQFjABe>)

Hoofdstuk 2.5

Speciale aandacht voor amv's

In hoofdstuk 1.2 ([#financieel-ontzorgen-en-financiële-zelfredzaamheid-wat-houdt-dit-in--welke-doelgroep-moet-financieel-ontzorgd-worden](#)) is al aandacht besteed aan ex-amv's. Het is van wezenlijk belang voor de voortzetting van de integratie van ex-amv's in de Nederlandse samenleving dat randvoorwaarden zoals huisvesting, inkomen, een sociaal netwerk, zorg en begeleiding geregeld zijn. In de VNG-handreiking 'Overdracht van amv's die 18 jaar worden' (23) staat een uitgebreid stappenplan om tot lokale afspraken te komen voor een soepel verloop van 18- naar 18+ bij amv's. Een aantal adviezen met het oog op financiën hieruit zijn:

- Stel vast wat de minimale inkomenspositie van de jongere is, gezien het gemeentelijk beleid.
- Bespreek de termijn waarbinnen tijdig een (bijzondere) bijstandsaanvraag kan worden ingediend.
- Maak afspraken over de overbruggingsmogelijkheden voor een doorgaande lijn van de inkomensvoorziening.

Het KIS-rapport 'Desnoods eet ik twee weken brood met pindakaas' (24) verkent hoe de financiële zelfredzaamheid van alleenstaande minderjarige vluchtelingen (amv's) kan worden vergroot in de overgang naar volwassenheid. Het rapport biedt daarnaast tips voor gemeenten, professionals en andere betrokken organisaties voor oplossingen om de financiële zelfredzaamheid van deze jongeren te versterken.

Tips uit het KIS-rapport voor gemeentelijk beleid met meer financiële ruimte voor ex-amv's:

- Het inrichtingskrediet als gift en niet als een lening.
- Een noodfonds waardoor zaken eerder financieel worden opgepakt als er dingen mis gaan.
- Huurtoeslag vergoeden voor jonge alleenstaande vluchtelingen onder de 23 jaar die zelfstandig wonen, maar geen recht hebben op huurtoeslag.
- Voor jonge alleenstaande vluchtelingen die in de schuldhulpverlening terechtkomen: neem het geld dat ze naar familie sturen op als vasten lasten-post waardoor ze meewerken aan de schuldhulpverlening.
- Eerste twee maanden huur: is dat in de gemeente een lening of een gift? Volgens sommige geraadpleegde experts is een lening beter omdat jonge vluchtelingen zo leren om een lening terug te betalen.
- Voer met jongeren het gesprek hoe zij én voor zichzelf kunnen zorgen én hun familie geld kunnen sturen zodat ze geen schulden maken.
- Financiële problemen kunnen een katalysator zijn voor problemen op andere leefgebieden, zoals schooluitval of het naar de oppervlakte komen van sluimerende trauma's. Het is dan zinvoller om eerst te interveniëren opdat de stress en eventuele schulden worden aangepakt, dan het verwerken van het trauma.

Bekend is dat voor jongeren tot 21 jaar de Wtos (Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten) en de lage (wettelijke) bijstandsnorm veelal ontoereikend zijn voor de relatief hoge woonlasten en kosten voor levensonderhoud. Hierdoor lopen zij een grote kans om in financiële problemen te raken. Onder twee voorwaarden kan bijzondere bijstand worden verleend:

- 1 De ouders zijn niet in staat om bij te dragen aan het levensonderhoud.
- 2 (Door het ontbreken van ouderlijke steun) kan redelijkerwijs niet van de jongere verwacht worden in zijn/haar onderhoudsrecht te voorzien.

Op individueel niveau kunnen gemeenten altijd een afweging maken voor bijvoorbeeld een 'jongerentoeslag'.

Voorbeeld financieel ontzorgen ex-amv's

De gemeente heeft besloten om een speciaal aanbod in te richten voor ex-amv's. Dit aanbod is in een light versie ook beschikbaar voor andere statushouders, maar dit is vrijblijvend. Ex-amv's worden verplicht deel te nemen wanneer zij vanuit de Participatiewet een uitkering ontvangen.

- 1 De ex-amv ontvangt een uitkering vanuit de Participatiewet.
- 2 De vaste lasten worden ingehouden van de uitkering.
- 3 De ex-amv ontvangt wekelijks leefgeld.
- 4 Er is een verplichte begeleidingsfase, uitgevoerd door een externe partij, waarin de jongeren in brede zin kennis opdoen, inclusief kennis over het financieel domein.

In deze aanpak wordt maatwerk toegepast. Gemiddeld wordt een ex-amv 6 tot 8 maanden financieel ontzorgd. Dit is afhankelijk van de situatie.

- ②③ VNG (juni 2017). **Handreiking Overdracht van amv's die 18 jaar worden** (<https://vng.nl/files/vng/20170615-handreiking-overdracht-amvs-die-18-woorden-vng-nidos.pdf>).
- ②④ KIS-rapport 'Desnoods eet ik twee weken brood met pindakaas' (<https://www.kis.nl/sites/default/files/desnoods-eet-ik-twee-weken-brood-met-pindakaas.pdf>) (Hoe vergroot je de financiële zelfredzaamheid van jonge alleenstaande vluchtelingen in de overgang van 18- naar 18+ ?), februari 2021

Hoofdstuk 3

Wat moet en kan de gemeente voor dit aanbod organiseren?

Dit hoofdstuk beschrijft wat gemeenten moeten organiseren om tot een aanbod te komen zoals in hoofdstuk 2 gepresenteerd.

In [hoofdstuk 2](https://www.divosa.nl/handreiking-financieel-ontzorgen-en-financiele-zelfredzaamheid#wat-moet-je-als-gemeente-kunnen-aanbieden) heb je voorbeelden gezien van financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid. Om tot een aanbod hiervoor te komen, kunnen gemeenten een aantal bouwstenen inzetten.

Het [Model Plan van Aanpak](https://www.divosa.nl/model-plan-van-aanpak) geeft bouwstenen voor de implementatie van de gehele Wet inburgering en is te raadplegen voor onder meer de volgende onderwerpen ⁽²⁵⁾:

- [privacy](https://www.divosa.nl/model-plan-van-aanpak#tijdtafels-met-actie-en-aandachtspunten-voor-gemeenten--werkprocessen-en-ict-systemen)
- [ICT](https://www.divosa.nl/model-plan-van-aanpak#tijdtafels-met-actie-en-aandachtspunten-voor-gemeenten--werkprocessen-en-ict-systemen)
- [financiën](https://www.divosa.nl/model-plan-van-aanpak#tijdtafels-met-actie-en-aandachtspunten-voor-gemeenten--financi-n)

In deze handreiking behandelen we een aantal bouwstenen specifiek voor het organiseren van financiële ontzorging en/of financiële zelfredzaamheid. Dat zijn:

- 1 het betrekken van de doelgroep;
- 2 de samenwerking met andere partijen;
- 3 het integraal plaatsen van financiële zelfredzaamheid binnen het inburgeringstraject;
- 4 de beleidsontwikkeling.

Deze vier bouwstenen vormen de uitgangspunten voor het vormgeven van:

- de interne organisatie;
- de organisatie voor de bijstandsgerechtigde asielstatushouder.

⁽²⁵⁾ Divosa (2020). Model Plan van aanpak. Implementatie nieuwe Wet inburgering

Hoofdstuk 3.1

Betrekken van de doelgroep

In dit hoofdstuk benoemen we verschillende bouwstenen om een aanbod te creëren voor financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid. Het is van belang dat het aanbod aansluit bij de behoeften van de bijstandsgerechtigde asielstatushouders. Denk daarom ook na over het praten met de doelgroep, in plaats van over de doelgroep. Dit kan in verschillende stadia. Zo kan er in de beginfase van het opzetten van het aanbod worden gesproken met asielstatushouders die het huidige inburgeringsproces (al hebben) doorlopen.

Als het aanbod eenmaal is opgezet en door de doelgroep gebruikt wordt, is het zeer waardevol om naar de ervaringen te vragen. Als gemeente leer je wat succesfactoren zijn en wat nog moeizaam verloopt. Eventueel kan het aanbod dan worden aangepast.

Voorbeeld betrekken van de doelgroep

De gemeenten Geertruidenberg, Drimmelen, Oosterhout en Altena werken samen in de pilot Ontzorgen. Zoals gebruikelijk in een pilot, zijn daaruit veel lessen te trekken. De gemeenten vinden het daarnaast belangrijk om niet alleen over, maar ook met de doelgroep te praten. Daarom richten zij een klankbordgroep op met bijstandsgerechtigde inburgeraars die aan de pilot deelnemen. Zo willen de gemeenten voorkomen dat er een nieuw 'systeem' van ontzorgen wordt opgezet dat de doelgroep niet helpt bij hun inburgering.

In de klankbordgroep kunnen deelnemers laagdrempelig hun feedback geven op de pilot en leren ze tegelijkertijd het gebruik kennen dat je in veel verschillende gremia kun meepraten over ontwikkelingen. De wens is dat de bijstandsgerechtigde asielstatushouders hun ervaring in de klankbordgroep na voltooiing van het inburgeringstraject kunnen inzetten in andere klankbordgroepen of adviesraden. Een mooie manier om participatie en betrokkenheid te stimuleren.

Meer informatie over deze pilot (<https://www.divosa.nl/pilotprogramma-veranderopgave-inburgering-voi#ontzorgen--geertruidenberg>)

Hoofdstuk 3.2

Samenwerking met andere partijen

Als alle betrokken organisaties elkaar kennen en onderling informatie uitwisselen, kan dit een positief effect hebben op het financieel ontzorgen en het stimuleren van de financiële zelfredzaamheid. In de periode van verplicht financieel ontzorgen is samenwerking bovendien cruciaal; gemeenten betalen de vaste lasten (huur, water, stroom, gas, zorgverzekering) en onderhouden contact met de leveranciers hiervan (woningbouwcorporatie, waterbeheer, energieleverancier, zorgverzekeraar). Voor de samenwerking met deze (en andere) partijen zijn de volgende aandachtspunten van belang:

- **Kijk naar bestaande afspraken:** gemeenten hebben vaak al bestaande (subsidie)afspraken met partners van het algemeen maatschappelijk werk, schuldhulpverlening en budgetcoaching. Die afspraken gelden voor de instroom van alle inwoners in de gemeente. In dat opzicht is de doelgroep bijstandsgerechtigde asielstatushouders geen nieuwe populatie.
- **Inventariseer hoe het bestaande aanbod aansluit bij de doelgroep:** gemeenten wordt sterk geadviseerd om de huidige (subsidie)afspraken intern te beoordelen en te bepalen of de bestaande vorm van budgetbegeleiding aansluit bij de behoeften van de doelgroep bijstandsgerechtigde asielstatushouders. Zoek ook uit hoe het bestaande aanbod verbeterd kan worden. Desgewenst kan de opdracht aan de partners worden herzien en/of vindt een hercontractering binnen de huidige subsidieopdracht plaats.

Voorbeeld stappenplan voor samenwerken met andere partijen

- 1 Breng per gebied van ontzorgen (in ieder geval huur, water, stroom, gas en zorgverzekering) in beeld wie deze producten en diensten binnen de gemeente aanbieden. Aandachtspunten:
 - 1 Breng de leveranciers binnen de gemeente in beeld.
 - 2 De huur moet betaald worden aan de plaatselijke woningcorporaties.
 - 3 Een regio kent vaak maar één aanbieder voor water.
 - 4 Voor gas en elektra zijn vaak veel verschillende aanbieders actief.
 - 5 Zorgverzekeraars zijn vaak landelijk georganiseerd; gemeenten hebben vaak te maken met alle zorgverzekeraars in Nederland.
- 2 Maak per gebied van ontzorgen afspraken met de aanbieders voor het in rekening brengen van de kosten. Aandachtspunten:
 - 1 De huur en kosten voor de zorgverzekering zijn een vast bedrag per maand. De aanbieder kan die in een bulkfactuur verzenden aan de gemeente.
 - 2 Voor gas, water en stroom zijn vaak verschillende betalingstermijnen van toepassing. De gefactureerde bedragen zijn een inschatting van de kosten; de definitieve kosten worden aan het eind van het jaar vastgesteld, na het opnemen van de meterstanden.
 - 3 De verschillende organisaties hanteren verschillende machtigingen. Soms volstaat een

schriftelijke machtiging, soms moet een mondelinge machtiging worden afgegeven. Zorg ervoor dat dit vooraf helder is, zodat hier direct op ingespeeld kan worden en de kans op fouten of vertraging wordt geminimaliseerd.

- 3 Voor alle kosten geldt dat er vooraf betaald moet worden. Maak hierover afspraken met de aanbieders, bijvoorbeeld over de overgang na de periode van financieel ontzorgen. Voorkom dat de bijstandsgerechtigde asielstatushouder met dubbele kosten geconfronteerd wordt. Informeer hem/haar hierover.

Keuzevrijheid

Alle inwoners van Nederland zijn vrij in hun keuze voor een aanbieder van gas, water en stroom en voor een zorgverzekeraar. Dit betekent dat elke gemeente met elke mogelijke aanbieder afspraken moet maken over de betaling van deze goederen en diensten.

Het recht op keuzevrijheid bestaat ook voor de doelgroep van bijstandsgerechtigde asielstatushouders. De gemeente kan helpen met het uitleggen van de verschillende opties om te voorkomen dat de keuze na een paar maanden onvoldoende toereikend blijkt. Ook dit is te zien als een vorm van (financieel) ontzorgen. Bijstandsgerechtigde asielstatushouders moeten in de eerste zes maanden immers dusdanig veel keuzes maken dat het waardevol kan zijn als de gemeente uitlegt en meedenkt. Maar vergeet niet: de keuzevrijheid staat voorop. Ook bijstandsgerechtigde asielstatushouders zijn vrij te kiezen voor een andere aanbieder.

Hoofdstuk 3.3

Plek financiële zelfredzaamheid binnen het inburgeringstraject

Het is aan te raden om het proces van financiële zelfredzaamheid integraal op te nemen in het inburgeringstraject. Zo worden er in een pilot rondom duale trajecten workshops gegeven over hoe de Nederlandse maatschappij in elkaar zit, waarbij ook aandacht uitgaat naar financiën. Deze 'basisworkshops' binnen de duale trajecten worden aangevuld met workshops die verder ingaan op financiële zelfredzaamheid.

Uit de pilots van het Pilotprogramma Veranderopgave Inburgering wordt duidelijk wat het beste werkt voor de aansluiting tussen financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid. Waar hebben bijstandsgerechtigde asielstatushouders behoefte aan? Wordt zo'n proces voor elke bijstandsgerechtigde asielstatushouder ingericht?

Alle beschikbare informatie over de in totaal 39 pilots van het pilotprogramma vind je in de online publicatie [Pilotprogramma Veranderopgave Inburgering](#) (Divosa). Hier vind je ook de tussen- en eindrapportages per pilot.

Zie [hoofdstuk 5.3 \(#update-financieel-ontzorgen-en-financi-le-zelfredzaamheid--werken-aan-zelf-redzaamheid\)](#) voor meer informatie over financiële zelfredzaamheid.

Hoofdstuk 3.4

Beleidsontwikkeling

Een gemeente kan ervoor kiezen om te investeren in activering, participatie, inburgering, taal, gezondheid en financiële participatie. Voor een samenhangende aanpak is het belangrijk een langetermijnvisie op te stellen, zie ook het [Model Plan van Aanpak \(https://www.divosa.nl/model-plan-van-aanpak\)](https://www.divosa.nl/model-plan-van-aanpak). Voor financieel ontzorgen geldt:

- 1 Formuleer met betrokken partijen en sectoren een gemeenschappelijke visie. Denk hierbij onder meer aan de organisatie voor maatschappelijke begeleiding, woningcorporaties en energieleveranciers.
- 2 Breng samen de populatie in kaart:
 - 1 Hoeveel statushouders en gezinsmigranten wonen er in de gemeente?
 - 2 Wat is het opleidingsniveau (hoogopgeleid, analfabeet etc.)?
 - 3 Welke mogelijkheden hebben ze zelf?
 - 4 Wat is de ondersteuningsvraag?
 - 5 Welke verwachting is er over de omvang van de toekomstige doelgroep (raadpleeg hiervoor historische cijfers van de eigen gemeente, cijfers van DUO en IND)?
- 3 Inventariseer welke mogelijkheden partners hebben om de ondersteuning vorm te geven.
- 4 Ontwikkel een gezamenlijke aanpak waarin financiële zelfredzaamheid onderdeel is van activerings- en participatietrajecten.
- 5 Betrek de doelgroep bij het maken van de plannen.

Zorg ervoor dat in deze langetermijnvisie aandacht is voor de volgende onderdelen:

- De sleutelrol van taal bij financiële zelfredzaamheid. Kijk naar het tempo van de taalverwerving en de kwaliteit van de taalscholen.
- Het vroegtijdig starten met het bijbrengen van financiële kennis.
- Waarborging van de vaardigheden en kennis over financiën.
- Duurzame begeleiding, bijvoorbeeld in de vorm van een buddysysteem.

Hoofdstuk 3.5

Interne organisatie

Gemeenten moeten een methode kiezen of ontwikkelen om aan de wettelijke verplichtingen te voldoen voor de periode van financieel ontzorgen. Verder moeten zij de financiële zelfredzaamheid van bijstandsgerechtigde asielstatushouders stimuleren. De vier beschreven bouwstenen kunnen als basis dienen voor het vormgeven van de interne organisatie. Onderstaande tabellen laten zien hoe dit intern georganiseerd kan worden. Zie ook de checklist en het stappenplan in [hoofdstuk 5 \(#update-financieel-ontzorgen-en-financi-le-zelfredzaamheid--checklists-en-stappenplan-de-route-naar-1-januari-2022\)](#).

Wettelijke verplichtingen: zes maanden financieel ontzorgen van huur, rekeningen voor gas, water en stroom en de zorgverzekering

Actie	Uitvoerende partij
<ul style="list-style-type: none">• Het voeren van een inkomensgesprek• Controle: zijn de toeslagen en overige bestaande regelingen aangevraagd?• Uitleg over hoe financieel ontzorgd gaat worden• Machtiging voor betaling vanuit de bijstandsuitkering	Gemeente (klantmanager, idealiter in samenwerking met een tolk)
<ul style="list-style-type: none">• Uitkering wordt rechtmatig ingezet voor het inhouden van de facturen voor huur, stroom, water, gas en zorgverzekering• Bijzondere bijstand wordt (waar nodig) ingezet na een inkomensgesprek voor bijvoorbeeld inrichtingskosten	Financiële backoffice gemeente

Aanvullende maatwerktrajecten

Actie	Uitvoerende partij
<ul style="list-style-type: none"> • Openen van beheerrekening waarop vaste lasten worden ingehouden 	Partners (afhankelijk van afspraken gemeente)
<ul style="list-style-type: none"> • Begeleiding en monitoring op financiële zelfredzaamheid 	Partners en klantmanager gemeente (houdt regie op proces)
<ul style="list-style-type: none"> • Eventuele inzet van workshops om de financiële zelfredzaamheid te vergroten 	Partners (afhankelijk van afspraken gemeente)
<ul style="list-style-type: none"> • Bepalen einde budgetbegeleiding • Indien gewenst: inregelen automatische incasso's • Leveren van nazorg 	Klantmanager voert regie op dit proces. Indien gewenst leveren partners een maatwerktraject

Checklist

- Inregelen mogelijke aanbesteding met andere partijen die diensten/producten leveren
- Regionale afspraken met partners en andere gemeenten
- Aanpassen of ontwikkelen van formats machtiging, rapportages ondersteuningsplan, voortgangsgesprekken, beschikking
- Intake financiële vaardigheden en competenties
- Continue afstemming met andere partijen over de voortgang
- Tussentijdse toetsing financiële zelfredzaamheid
- Tolkeninzet
- Inzet van eventueel ander ondersteuningsaanbod
- Inregelen van nazorg

Toegankelijkheid

Hulpverlening is niet altijd vanzelfsprekend voor bijstandsgerechtigde statushouders; de neiging bestaat om eerst hulp te zoeken in het eigen netwerk. Bovendien is er (vaak) sprake van een verschil in de omgang met financiële zaken tussen het land van herkomst en Nederland. Het zo veel mogelijk wegnemen van belemmeringen maakt de hulpverlening toegankelijker, waardoor gemeenten de ondersteuningsbehoefte makkelijker kunnen signaleren en er beter op in kunnen spelen. Verder is het belangrijk dat er in de begeleiding aandacht is voor de reguliere dienstverlening. Bijvoorbeeld: met wat voor vragen kunnen bijstandsgerechtigde asielstatushouders naar de gemeente komen en hoe kan de

gemeente helpen?

Handhaving

Gemeenten krijgen met de nieuwe wet de bevoegdheid om bijstandsgerechtigde asielstatushouders een bestuurlijke boete op te leggen als zij verwijtbaar het PIP niet nakomen (waarin, als dat relevant is, ook afspraken over financiële ontzorging staan). Het gaat dan om situaties waarin de bijstandsgerechtigde asielstatushouder regelmatig of langdurig verwijtbaar niet verschijnt bij de inburgeringslessen, participatieactiviteiten, voortgangsgesprekken of andere activiteiten waaraan hij/zij conform het PIP moet deelnemen. Wanneer gemeenten het PIP handhaven op basis van de Participatiewet, is handhaving op grond van de Wet inburgering niet mogelijk; dit om dubbele bestraffing te voorkomen.

Regionale samenwerking

De verwachting is dat de instroom van bijstandsgerechtigde asielstatushouders per gemeente behoorlijk verschilt. (Kleinere) gemeenten doen er mogelijk goed aan om samen te werken om de kleine doelgroep een gedifferentieerd aanbod te kunnen doen en de kosten te spreiden. In de voorbereidingen op de uitvoering van de nieuwe Wet inburgering is het daarom belangrijk ook na te denken over de keuze voor een lokale of een (sub)regionale aanpak. Gemeentelijke regionale samenwerking wordt echter niet verplicht gesteld. Het [Model Plan van Aanpak](https://www.divosa.nl/model-plan-van-aanpak#tijdtafels-met-actie-en-aandachtspunten-voor-gemeenten--keuze-lokale-of-sub-regionale-voorbereiding-op-en-uitvoering-van-de-wet-inburgering) (<https://www.divosa.nl/model-plan-van-aanpak#tijdtafels-met-actie-en-aandachtspunten-voor-gemeenten--keuze-lokale-of-sub-regionale-voorbereiding-op-en-uitvoering-van-de-wet-inburgering>) beschrijft hoe regionale samenwerking kan worden aangepakt.

Hoofdstuk 3.6

Organisatie voor de bijstandsgerechtigde asielstatushouder

Naast de [interne organisatie \(#wat-moet-en-kan-de-gemeente-voor-dit-aanbod-organiseren--interne-organisatie\)](#) en het eventueel opzetten van regionale samenwerking, is het belangrijk om aandacht te blijven houden voor hoe de bijstandsgerechtigde asielstatushouder het beste kan worden geholpen. Denk hierbij aan begeleiding door de gemeente, het regelen van toestemming voor het delen van privacygevoelige informatie met samenwerkende partijen, taal en de inlichtingenplicht. Deze onderwerpen komen ook terug in het [Model Plan van Aanpak \(https://www.divosa.nl/model-plan-van-aanpak\)](https://www.divosa.nl/model-plan-van-aanpak). In deze handreiking worden ze specifiek uitgewerkt voor financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid.

Begeleiding

De gemeente maakt met de (bijstandsgerechtigde) statushouder afspraken over de inburgering. Deze komen in het PIP. Door klantregie in te zetten zijn gemeenten in staat om maatwerk te leveren aan (bijstandsgerechtigde) statushouders. Nadat het PIP is opgesteld en getekend begint de (bijstandsgerechtigde) statushouder aan het inburgeringsproces. Dit verloopt makkelijker als hij of zij begeleid en ondersteund wordt, onder meer met heldere, toegankelijke communicatie en een duidelijk aanspreekpunt voor vragen.

Toestemming voor het delen van informatie

Zoals al eerder aangestipt is het belangrijk om goed na te denken over het privacyvraagstuk. Vanuit de wettelijke taak die gemeenten krijgen om financieel te ontzorgen, is het ontvangen en verwerken van bepaalde (reguliere) persoonsgegevens noodzakelijk. Dit is één van de grondslagen waarop (reguliere) persoonsgegevens verwerkt mogen worden. ⁽²⁶⁾ Het kan goed zijn om het verzamelen en verwerken van de persoonsgegevens met de bijstandsgerechtigde asielstatushouders te bespreken, zodat zij hiervan op de hoogte zijn en leren wat hun rechten en plichten zijn ten aanzien van het verstrekken van informatie.

Machtigingen

Uit de pilots van het pilotprogramma Veranderopgave inburgering is al duidelijk geworden dat het regelen van machtigingen voor de wettelijke financiële ontzorging in sommige gevallen best ingewikkeld is. Sommige organisaties willen een schriftelijke machtiging, andere een mondelinge. Zorg ervoor dat dit vooraf duidelijk is, zodat zowel de bijstandsgerechtigde asielstatushouder als de klantmanager niet onnodig veel tijd kwijt is aan het regelen van de machtigingen – tijd die ook besteed

kan worden aan het inburgeringstraject.

Taal

Bij aanvang van de periode van wettelijke ontzorging zijn de bijstandsgerechtigde asielstatushouders vaak nog maar kort in Nederland. Naar verwachting beheersen zij de Nederlandse taal dan nog niet (perfect). Richt de standaard communicatie hierop in. Zorg bijvoorbeeld voor begrijpelijke voorbeeldteksten in beschikkingen of denk na over de mogelijkheid om een flyer in de moedertaal te publiceren; dit om er zeker van te zijn dat de bijstandsgerechtigde asielstatushouders begrijpen wat er van ze gevraagd wordt.

Inlichtingenplicht

Voor de bijstandsuitkering waar bijstandsgerechtigde asielstatushouders aanspraak op maken, gelden bepaalde verplichtingen, zoals de inlichtingenplicht die de ontvanger ervan (in dit geval de bijstandsgerechtigde asielstatushouder) verplicht om de vereiste gegevens aan de gemeente verstrekken. Het is belangrijk dat de bijstandsgerechtigde asielstatushouders van deze verplichting op de hoogte zijn.

- ②⑥ Via: <https://autoriteitpersoonsgegevens.nl/nl/onderwerpen/algemene-informatie-avg/mag-u-persoonsgegevens-verwerken#wanneer-mag-u-zich-baseren-op-de-grondslag-algemeen-belang-of-openbaar-gezag-6329> (<https://autoriteitpersoonsgegevens.nl/nl/onderwerpen/algemene-informatie-avg/mag-u-persoonsgegevens-verwerken#wanneer-mag-u-zich-baseren-op-de-grondslag-algemeen-belang-of-openbaar-gezag-6329>)

Hoofdstuk 4

Wat zijn de grootste uitdagingen?

In dit hoofdstuk lees je wat de grootste uitdagingen voor gemeenten zijn om aan de wettelijke minimale vereisten van financieel ontzorgen te voldoen en financiële zelfredzaamheid te stimuleren.

Deze handreiking sluit af met de belangrijkste aandachtspunten voor gemeenten bij het financieel ontzorgen en het stimuleren van financiële zelfredzaamheid. Veel punten ben je al eerder in de handreiking tegengekomen.

Hoofdstuk 4.1

Randvoorwaardelijke aandachtspunten

- **Integraliteit:** financiële zelfredzaamheid staat niet op zichzelf. Taal en participatie op de arbeidsmarkt zijn belangrijke onderdelen van het (financieel) zelfredzaam worden. Het is daarom belangrijk dat de wettelijke verplichtingen en eventuele aanvullende keuzes integraal worden benaderd. Hier kan het PIP (persoonlijk Plan Inburgering en Participatie) een handig instrument voor zijn. ⁽²⁷⁾ Het PIP bevat de beslissing hoe de (bijstandsgerechtigde) asielstatushouder aan de inburgeringsplicht moet voldoen. Het gaat hierbij om de leerroute, maar ook om de begeleiding en ondersteuning die de gemeente biedt, de beschikkingen rondom ontzorgen en de overige relevante onderdelen van de Participatiewet. ⁽²⁸⁾ Om een integrale blik te handhaven en maatwerk te leveren kan het helpen een integraal instrument als het PIP te gebruiken voor financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid. Financiële educatie kan bovendien een onderdeel vormen van het algehele inburgeringstraject.
 - **Informatieoverdracht:** om bijstandsgerechtigde asielstatushouders (financieel) zelfredzaam te maken is het belangrijk dat zij de informatie die zij krijgen, ook begrijpen. Een van de uitdagingen is om die juist te doseren: niet alle informatie komt bij de start van het inburgeringstraject aan. Er is op dat moment (te) veel om te verwerken. Het kan lang duren voordat alle informatie aankomt, daarom is (veel) herhaling nodig. Besteed ook aandacht aan de manier van informatieoverdracht. Vaak is die complex, versnipperd en formeel. Zorg voor één aanspreekpunt en vereenvoudig de communicatie bijvoorbeeld door een berichtenservice (let op: voorkom het delen van persoonsgegevens via deze service). Verder is het belangrijk om het (vaak) beperkte taalniveau van de bijstandsgerechtigde asielstatushouder in acht te nemen. Zorg er dus niet alleen voor dat de informatie herhaald wordt, maar ook dat die begrijpelijk is. Denk ook aan de inzet van ervaringsdeskundigen of sleutelpersonen die de doelgroep beter kennen en wellicht een geloofwaardigere partij in de voorlichting zijn.
 - **Samenwerking:** door het integrale karakter van financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid, en mogelijk aanvullende gemeentelijke wensen, is een goede samenwerking met (externe) partners belangrijk. De vormgeving daarvan is een uitdaging: er moet integraal worden samengewerkt en er moet maatwerk worden geleverd (NB: houd rekening met de [richtlijnen van de AVG \(#wat-moet-en-kan-de-gemeente-voor-dit-aanbod-organiseren--organisatie-voor-de-bijstandsgerechtigde-asielstatushouder\)](#)).
- ⁽²⁷⁾ Inspectie van SZW (2019). Financiële zelfredzaamheid van statushouders: een proces van begeleid loslaten.
- ⁽²⁸⁾ Memorie van Toelichting. 2.5.4. Persoonlijk plan inburgering en participatie (PIP).

Hoofdstuk 4.2

Aandachtspunten uitvoering

- **Focus op het zelf doen:** volgens professionals moet het financieel ontzorgen hand in hand gaan met begeleiding naar financiële zelfredzaamheid. Begeleiding is belangrijk om daadwerkelijk tot financiële zelfredzaamheid te komen. Is financiële zelfredzaamheid van bijstandsgerechtigde asielstatushouders het doel, dan is het de uitdaging om van geheel ontzorgen over te gaan naar inzicht geven in de financiën door het samen te regelen en te oefenen en via het geheel zelf onder begeleiding uitvoeren uiteindelijk te komen tot financiële zelfredzaamheid.
- **Kwaliteit en continuïteit van de dienstverlening:** veel gemeenten leunen sterk op vrijwilligers voor de begeleiding van asielstatushouders. Aan vrijwilligers worden echter vaak lagere kwaliteitseisen gesteld en bovendien is het verloop hoger. Verder is het lastig om voldoende vrijwilligers te werven voor de intensieve dienstverlening die voor sommige gemeentelijke doelstellingen nodig is. Dit geldt ook voor tolken, waardoor het risico ontstaat dat de kwaliteit van de vertaling niet gegarandeerd is door ze bijvoorbeeld onvoldoende op de hoogte zijn van financiële onderwerpen.
- **Samenhang inburgeringsproces en reguliere dienstverlening:** veel gemeenten zetten al stappen op het gebied van financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid. Denk aan een aanpak schuldenpreventie en de uitvoering van de schuldhulpverlening. Het advies luidt om te putten uit al bestaande praktijken voor andere doelgroepen in plaats van alles opnieuw te bedenken.
- **Aandacht voor de nazorg:** een bijstandsgerechtigde asielstatushouder die (voldoende) financieel zelfredzaam wordt bevonden, heeft nog steeds af en toe vragen. Voor een duurzaam proces van financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid én om te voorkomen dat zij uit het zicht raken, is nazorg dan ook van belang. Hiervoor zijn verschillende aanpakken denkbaar, waaronder een strippenkaart waarmee de asielstatushouder nog een beperkt aantal keer kan langskomen bij de organisatie die de maatschappelijke begeleiding verzorgt.

Hoofdstuk 5

Update Financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid

Er leven veel vragen over financieel ontzorgen, zo bleek uit reacties op de Wet inburgering 2021 en uit de (tussen)evaluaties van de pilots rondom 'ontzorgen' van het Pilotprogramma Veranderopgave Inburgering. Vandaar deze update, dit aanvullende hoofdstuk met praktische tips. Je leest hierin welke stappen gemeenten moeten zetten om op 1 januari 2022 klaar te zijn voor het financieel ontzorgen van asielstatushouders volgens de wettelijke verplichtingen. Bijzondere aandacht gaat uit naar toeslagen en het werken aan financiële (zelf)redzaamheid.

De Wet inburgering 2021 verplicht gemeenten om statushouders financieel te ontzorgen in het kader van hun inburgering. Dit betekent dat zij hen het beheer van inkomsten en uitgaven geheel of gedeeltelijk uit handen nemen. En specifieker: gemeenten betalen voor asielstatushouders de huur, de rekeningen voor gas, water en stroom en de verplichte zorgverzekering vanuit de bijstandsuitkering. De financiële ontzorging duurt minimaal zes maanden en gaat in op het moment dat de asielstatushouder recht krijgt op bijstand.

Doelgroep financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid

Gemeenten moeten alle inburgeringsplichtige bijstandsgerechtigde asielstatushouders financieel ontzorgen. Eén subgroep vormt hierop een uitzondering: de nareizigers. Nareizigers zijn weliswaar asielstatushouders, maar omdat zij zich voegen bij een asielstatushouder die al financieel ontzorgd wordt (of is), is het niet verplicht dat de gemeente een nieuwe periode van ontzorging start.

Gezins- en overige migranten hoeven niet verplicht ontzorgd te worden. Een groot deel van deze groep ontvangt bovendien geen bijstandsuitkering.

Dat nareizigers, gezins- en overige migranten niet verplicht financieel ontzorgd hoeven te worden, betekent niet dat gemeenten hun geen aanbod mogen doen. Het is aan te raden om ook deze groepen te ondersteunen bij het financieel zelfredzaam worden.

Over deze update

Bij de totstandkoming van deze update is zowel gebruikgemaakt van de ervaringen rondom het thema 'ontzorgen' uit het Pilotprogramma Veranderopgave Inburgering (29), als van de ervaringen van gemeenten die niet aan dat pilotprogramma hebben deelgenomen.

- ②⑨ Deze update sluit aan op de handreiking 'Zorgen voor ontzorgen' en de evaluatie van het pilotprogramma 'Hoe te zorgen voor echt ontzorgen' van het Verwey-Jonker Instituut. Beide publicaties zijn te vinden in de gids over het Pilotprogramma Veranderopgave Inburgering op [divosa.nl \(https://www.divosa.nl/pilotprogramma-veranderopgave-inburgering-vo#procesevaluaties-pilots--ontzorgen\)](https://www.divosa.nl/pilotprogramma-veranderopgave-inburgering-vo#procesevaluaties-pilots--ontzorgen)

Hoofdstuk 5.1

Checklists en stappenplan: de route naar 1 januari 2022

Dit onderdeel biedt handvatten voor de route naar 1 januari 2022. Welke stappen moeten gemeenten zetten om bij aanvang van de nieuwe Wet inburgering klaar te zijn voor het verplichte financieel ontzorgen?

Bouwstenen

Om het aanbod van financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid te organiseren, kunnen gemeenten de bouwstenen uit [hoofdstuk 3 \(#wat-moet-en-kan-de-gemeente-voor-dit-aanbod-organiseren\)](#) gebruiken:

Interne organisatie

Denk hierbij aan de toegankelijkheid van het aanbod, de handhaving en regionale samenwerking.

Organisatie voor de bijstandsgerechtigde asielstatushouder

Denk hierbij aan begeleiding, toestemming geven voor het delen van informatie, machtigingen afgeven, de inlichtingenplicht en omgang met de taalbarrière.

Bouwstenen:

- Betrekken van de doelgroep
- Samenwerking met andere organisaties
- Integrale positie van financiële zelfredzaamheid in het inburgeringstraject
- Beleidsontwikkeling (in samenhang met andere onderdelen van het sociaal domein)

Visie en ambitie

Om deze bouwstenen te kunnen toepassen, moet een gemeente een visie ontwikkelen op en ambities formuleren voor het financieel ontzorgen van bijstandsgerechtigde asielstatushouders. Hierbij horen vragen als:

- Wat verstaan wij als gemeente onder financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid? Waar streven wij naar?
- Willen wij bijstandsgerechtigde asielstatushouders op meer onderdelen kunnen ontzorgen dan alleen op de onderdelen die de wet noemt? Zo ja, op welke onderdelen nog meer en waarom?
- Welke plek hebben financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid volgens ons in het gehele inburgeringsstelsel? Wat betekent dat voor de betrokkenheid van de ketenpartners?

Hierna vind je drie checklists, een stappenplan en tips uit verschillende gemeenten die je helpen nagaan hoe het ervoor staat met de voorbereidingen in jouw gemeente:

- 1 Checklist Klaar voor de start op 1-1-2022
- 2 Checklist Vraagstukken voor de langere termijn
- 3 Uitvoering financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid

1. Checklist Klaar voor de start op 1-1-2022 + stappenplan

Checklist

- Zijn de (financiële) problemen waar asielstatushouders tegenaan lopen geïnventariseerd?
- Is er een methode gekozen voor het ontzorgen (die idealiter zoveel mogelijk aansluit op de reguliere werkwijze)?
- Is er een aanbod voor financiële zelfredzaamheid (zorg voor aansluiting op de maatschappelijke begeleiding)? NB: laat in dit aanbod ook aandacht uitgaan naar (risico's van) financiële meevallers en tegenvallers gedurende het jaar. Is er een aanpak geformuleerd voor het ontbreken van toeslagen in de eerste twee tot drie maanden? (30)
- Zijn alle rollen, verantwoordelijkheden en onderlinge afspraken helder en vastgelegd? NB: laat hierbij in het bijzonder aandacht uitgaan naar de afspraken met maatschappelijke begeleiding en de betrokken leveranciers.
- Zijn er communicatiemiddelen om de asielstatushouder zo goed mogelijk te informeren?

Tip: kijk naar je bestaande beleid

Probeer bij het organiseren van financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid zoveel mogelijk aan te sluiten bij het bestaande beleid van de gemeente in – met name – het sociaal domein, zoals het armoede- en schuldenbeleid en het participatiebeleid. Veel van de uitdagingen waar asielstatushouders voor staan, spelen ook in meerdere of mindere mate bij andere inwoners. Kijk wat goed werkt, waar aanpassingen nodig zijn voor deze doelgroep en of er onderdelen of aspecten missen.

Om op 1 januari 2022 een aanbod van financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid gereed te

Stappenplan Op naar 1-1-2022

hebben, moeten gemeenten de volgende stappen ondernemen:

Stap Wat doe je?

1 Opstellen en (bestuurlijk) afstemmen van de gemeentelijke visie op financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid, in aansluiting op de gemeentelijke visie op het inburgeringsstelsel.

- Betrek bij dit proces (interne en externe) ketenpartners; zij hebben vaak ervaring en expertise met deze doelgroep en kunnen goed meedenken vanuit de praktijk.
- Overweeg de ervaring van (ex-)inburgeraars op te halen: wat hadden zij in hun traject prettig gevonden? Welke onduidelijkheden hebben zij ervaren die je met dit aanbod kunt verhelderen?
- Kijk breder dan financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid: kan de maatschappelijke begeleiding wellicht een rol spelen bij het financieel zelfredzaam maken? Of de taalaanbieder?
- Probeer een brug te slaan naar de rest van de organisatie: het begeleiden van inwoners met financiële problematiek is niet nieuw voor de gemeente. Is je bestaande aanbod geschikt voor bijstandsgerechtigde asielstatushouders? Waar raken de gemeentelijke processen elkaar?

2 Het vertalen en uitwerken van de gemeentelijke visie naar een aanpak en werkproces dat op 1 januari 2022 staat.

- Breng in kaart welke organisaties en leveranciers een rol hebben en betrek hen bij het uitwerken van de aanpak en het werkproces.
- Breng met elkaar in beeld om hoeveel mensen het gaat.
- Schets samen de ideale klantreis van de bijstandsgerechtigde asielstatushouder.
- Stel met elkaar een werkproces op dat de geschetste klantreis mogelijk maakt.
- Maak werkafspraken met elkaar en leg die vast.
- Indien mogelijk: test het ingerichte proces vóór 1 januari 2022.
- Bepaal het beschikbare budget en welke middelen hiervoor worden ingezet. Denk aan middelen die nu al in het sociaal domein voor andere doelgroepen worden ingezet.

Tip: zoek de aansluiting

Denk na over de aansluiting tussen begeleiding naar financiële zelfredzaamheid en het technisch financieel ontzorgen. Waar sommige gemeenten dit apart van elkaar organiseren, brengt de gemeente Haarlem dit samen in één functie: de budgetcoach. Haarlem ervaart deze koppeling als essentieel: het coachen en stimuleren van (financiële) zelfredzaamheid kan ook – of juist –

plaatsvinden als je het beheer bespreekt. Zo versterk je de inzet op beide onderdelen. Lukt het niet om dit op deze manier te organiseren, zorg dan dat je voldoende oog hebt voor de communicatie, zodat de onderdelen elkaar zo goed mogelijk versterken.

2. Checklist Vraagstukken voor de langere termijn

De laatste maanden van 2021 ligt de focus op het realiseren van een wettelijk verplicht aanbod voor financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid. Maar ook in 2022 dienen zich nog vraagstukken aan om rekening mee te houden. Onderstaande checklist is niet limitatief; lokaal kunnen zich specifieke vraagstukken en ontwikkelingen voordoen.

Checklist

- Zijn er afspraken gemaakt met leveranciers van de vaste lasten om het proces goed te laten verlopen en op basis van ervaringen verder te verbeteren?
- Wordt er maatwerk toegepast op basis van de financiële zelfredzaamheid van asielstatushouders? En wordt de mate van financiële zelfredzaamheid met een meetinstrument in kaart gebracht?
- Worden er gesprekken gevoerd met asielstatushouders om wensen en behoeften beter in kaart te brengen?
- Worden voor de nazorg afspraken gemaakt met organisaties in de gemeente, bijvoorbeeld met de sociaal raadslieden of met organisaties die werken met schuldhulpmaatjes?
- Is er oog voor eventuele lokale of regionale vraagstukken die aan financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid raken?

3. Checklist Aandachtspunten voor de uitvoering

Vanaf 1 januari 2022 start de uitvoering van financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid. Onderstaande checklist biedt handvatten voor de collega's die hieraan in de praktijk uitvoering geven.

Checklist

- Worden alle afgesproken inkomsten ontvangen door degene die het ontzorgen uitvoert?
- Zijn alle bedragen van de vaste lasten bekend?
- Worden alle betalingen verricht?
- Heeft de asielstatushouder financiële problemen op andere betaalonderdelen?
- Sluit het aanbod van financiële zelfredzaamheid aan bij de behoefte van de asielstatushouder?

Ervaat de asielstatushouder stress rondom financiën? Zo ja: waar komen die spanningen vandaan en ligt hier een rol voor de gemeente?

- ③0 Zie hoofdstuk 5.2 Toeslagen (#update-financieel-ontzorgen-en-financi-le-zelfredzaamheid-toeslagen) voor verdere informatie over de knelpunten rondom toeslagen en voor voorbeelden van hoe gemeenten hiermee omgaan.

Hoofdstuk 5.2

Toeslagen

Toeslagen zijn een belangrijk aandachtspunt bij het financieel ontzorgen. Gemeenten hebben hier echter beperkte invloed op. Dit onderdeel gaat in op wat de gemeente wel kan doen en hoe de periode tussen de aanvraag en toekenning van toeslagen te overbruggen is.

Toeslagen aanvragen

Toeslagen maken de inkomsten van bijstandsgerechtigde asielstatushouders compleet. Over het algemeen hebben zij recht op de volgende toeslagen: ³¹

- huurtoeslag
- zorgtoeslag
- kinderbijslag en kinderopvangtoeslag (indien van toepassing)

Deze toeslagen kunnen worden aangevraagd op het moment dat de bijstandsgerechtigde asielstatushouder het huurcontract heeft ondertekend en is ingeschreven in de betreffende gemeente.

³²

Na ondertekening van het huurcontract reist de bijstandsgerechtigde asielstatushouder terug naar het azc waar hij of zij nog twee weken kan verblijven. In deze periode, dus vóór de daadwerkelijke verhuizing naar de gemeente, kunnen de toeslagen al worden aangevraagd. Het COA is door de Belastingdienst aangemerkt als Toeslagenservicepunt waarmee de toeslagen al tijdens deze laatste weken in het azc aangevraagd worden.

Omdat deze regelingen verplichtingen met zich meebrengen – die niet alle bijstandsgerechtigde asielstatushouders kunnen overzien – is het zaak hier als gemeente direct de regie te nemen. Zo kunnen toeslagen snel en zonder onnodige fouten worden aangevraagd.

Tip: neem de regie

Neem de regie in het aanvraagproces van de toeslagen. Ga hiervoor in gesprek met de verschillende betrokken partijen zoals het COA en de aanbieder van de maatschappelijke begeleiding. Hanteer als uitgangspunt dat de toeslagen zo snel mogelijk worden aangevraagd en voorkom fouten (en daarmee vertraging).

Let op: sommige gemeenten krijgen te maken met de koppeling van asielstatushouders vanuit veel verschillende azc's. Afspraken maken met al die afzonderlijke azc's is in dit geval uiterst complex. Het is die gemeenten aan te raden zich dan in eerste instantie op de azc's te richten waar de meeste asielstatushouders vandaan komen. Raadpleeg hiervoor ook de handreikingen 'Scenario's warme overdracht van COA naar gemeente' (<https://www.divosa.nl/handreiking->

scenarios-warme-overdracht-van-coa-naar-gemeente) en 'Brede intake en PIP' (<https://www.divosa.nl/publicaties/brede-intake-en-pip>).

Tip: afspraken over het B12-formulier

Maak met het COA en de betrokken afdelingen en organisaties afspraken over het B12-formulier (het formulier dat wordt verstrekt door het COA bij verhuizing van de asielstatushouder naar de gemeente). Zolang de gemeente het B12-formulier niet ontvangen heeft, is de bijstandsuitkering lager – terwijl de asielstatushouder niet langer COA-leefgeld ontvangt. Richt dit proces zo efficiënt mogelijk in, zodat asielstatushouders naast het ontbreken van de toeslagen niet ook nog kampen met een lagere uitkering.

Overbrugging beoordelingsperiode

De Belastingdienst streeft naar een toekenning van toeslagen binnen acht weken en moet deze in ieder geval in dertien weken afhandelen. In de praktijk blijkt het minimaal acht tot dertien weken te duren voordat de Belastingdienst de toeslagen met terugwerkende kracht toekent. Omdat bijstandsgerechtigde asielstatushouders na betaling van de vaste lasten – en vanwege het nog ontbreken van de toeslagen – vaak geen budget hebben om op terug te vallen, kunnen op korte termijn financiële problemen ontstaan. In sommige situaties blijft in de periode van beoordeling te weinig geld over voor het betalen van de vaste lasten of voor andere behoeften zoals voedsel of een telefoonabonnement. Het is belangrijk om hierbij stil te staan en te bepalen of en hoe je deze periode kunt helpen overbruggen. Wellicht is hier een verbinding te maken met het lokale beleid en instrumentarium voor inkomen, schulden en bestaanszekerheid.

Stappenplan Overbruggingsperiode toeslagen

Stap Wat doe je?

- 1
 - Ga in gesprek met de bestuurlijk en ambtelijk betrokkenen over de overbrugging van de beoordelingsperiode.
 - Welke rol wil je als gemeente spelen in het overbruggen van de beoordelingsperiode?
 - Hoe sluit dat aan op de gemeentelijke visie op het armoede- en schuldenbeleid voor alle inwoners?

- 2 Ga in gesprek met de leveranciers: kunnen zij ervoor zorgen dat de betalingen nog niet voldaan hoeven worden zolang de asielstatushouder nog geen toeslagen ontvangt? Maak hierover afspraken, ook met de asielstatushouder, zodat de betalingen meteen worden voldaan zodra de toeslagen met terugwerkende kracht worden ontvangen.

- 3 Ga als gemeente na wat je zelf kunt doen via regelingen uit je armoede- en schuldenbeleid (bijvoorbeeld: het tijdelijk kwijtschelden van lokale belastingen).

Tip: Utrecht en het Huishouboekje

De gemeente Utrecht werkt met de methodiek van het Huishouboekje: een dienst die de bijstandsgerechtigde asielstatushouder ontzorgt bij het betalen van vaste lasten en daarnaast stabiel leefgeld verstrekt. De asielstatushouder kan eigen betalingen inzien en het saldo van de gemeentelijke Huishouboekje-rekening bekijken. Verder kan hij of zij aanspraak maken op een buffer om gegarandeerd de vaste lasten te kunnen betalen – ook als inkomsten, zoals toeslagen, nog niet binnen zijn. Doordat de toeslagen met terugwerkende kracht worden toegekend, is de verwachting dat de bijstandsgerechtigde asielstatushouders de buffer weer terug kan betalen en blijft zijn financiële situatie stabiel.

Lees meer over het Huishouboekje

<https://pki.utrecht.nl/Loket/product/19a2fc552f3cb4e3063ce91b57e11adc>

Tip: eenmalige overbrugging in Haarlem

De gemeente Haarlem heeft een eenmalige overbrugging ingesteld. Dit is een vast bedrag per huishoudenssamenstelling voor de periode waarin nog geen toeslagen worden ontvangen. Een deel van de overbrugging wordt gebruikt voor de betaling van de vaste lasten, het resterende deel wordt als leefgeld naar de asielstatushouder overgemaakt.

Deze overbrugging gebeurt in de vorm van bijzondere bijstand; deels als gift en deels als lening.

Lees meer over de eenmalige overbrugging in Haarlem (<https://www.haarlem.nl/statushouders/>)

- 31 Raadpleeg voor individuele situaties [de website](https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/nl/toeslagen/toeslagen) (<https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/nl/toeslagen/toeslagen>) van de Belastingdienst.
- 32 Behalve de kinderopvangtoeslag. Die kan pas worden aangevraagd als de kinderopvang geregeld is.

Hoofdstuk 5.3

Werken aan (zelf)redzaamheid

Deze paragraaf gaat in op de verbinding tussen financieel ontzorgen, financiële zelfredzaamheid, het inburgeringsstelsel en het brede sociaal domein.

Financiële (zelf)redzaamheid

Het is van belang om het financieel ontzorgen en werken aan financiële zelfredzaamheid te verbinden met het gehele inburgeringsstelsel. Denk aan een koppeling tussen de maatschappelijke begeleiding en het financieel ontzorgen. Een ander voorbeeld: in de taallessen en tijdens bijeenkomsten van de Module Arbeidsmarkt en Participatie kan aandacht uitgaan naar financiën.

Ook in het ondersteuningsaanbod voor de financiële zelfredzaamheid kunnen verbindingen worden gelegd. Veel gemeenten denken na over trainingen en individuele begeleiding, dit laatste vaak in combinatie met maatschappelijke begeleiding. Door de trainingen en individuele begeleiding inhoudelijk op elkaar te laten aansluiten, neemt de toegevoegde waarde voor de asielstatushouder toe.

Tip: verbind en combineer

Besteed bij het vormgeven van het ondersteuningsaanbod aandacht aan de volgende punten:

- Combineer theorie en praktijk om de toegevoegde waarde voor de asielstatushouder te vergroten.
- Maak afspraken met de individuele begeleider en de trainer zodat zij contact met elkaar kunnen leggen en hun aanbod beter op elkaar kunnen afstemmen.
- Benader en behandel asielstatushouders als mensen met vragen, niet als asielstatushouders met problemen.

Koppeling met het brede sociaal domein

Naast het bovengenoemde kan de gemeente financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid koppelen aan het brede sociaal domein. Denk dan bijvoorbeeld aan de verbinding met het reguliere armoede- en schuldenbeleid dat zich richt op bestaanszekerheid en op het (mede op basis daarvan) inzetten van dezelfde ondersteuning voor bijvoorbeeld budgetbeheer of het aanbieden van een budgetcoach.

Deze koppeling is ook relevant op de middellange termijn, ofwel voor de periode na afronding van het wettelijk verplichte financieel ontzorgen. Ga bijvoorbeeld in gesprek met het gemeentelijke team dat zich bezighoudt met de vroegsignalering van schulden: wat voor afspraken kunnen er gemaakt worden indien zij mensen spreken die een inburgeringstraject volgen of hebben gevolgd? En hoe sluit eventuele

latere (financiële) ondersteuning aan op de ondersteuning die zij in het kader van financieel ontzorgen al hebben ontvangen?

Aandacht voor uitgangspositie

Het is hierbij belangrijk rekening te houden met de taalbarrière van bijstandsgerechtigde asielstatushouders op het moment van ontzorgen; zij zijn tenslotte pas net met hun inburgeringstraject begonnen. Ook kan er sprake zijn van grote culturele verschillen in de omgang met financiën in het land van herkomst versus Nederland. In de begeleiding moet daarom veel aandacht uitgaan naar het zorgvuldig geven van uitleg en informatie – zowel voorafgaand aan als gedurende het financieel ontzorgen. En ook na het financieel ontzorgen blijft informeren belangrijk. Zo moeten asielstatushouders weten dat zij vanaf dat moment weer zelf verantwoordelijk zijn voor de financiën én waar zij om hulp kunnen vragen.

In deze handreiking is een aantal voorbeelden opgenomen van het werken aan iemands financiële zelfredzaamheid. Hieruit komt naar voren dat het van groot belang is om oog te hebben voor de persoonlijke startpositie. Wie goed Engels spreekt, in het land van herkomst veelvuldig creditcardbetalingen deed en begrijpt dat er allerlei vaste lasten zijn, is gebaat bij een andere aanpak dan iemand die geen digitale vaardigheden heeft opgedaan en gewend is alleen met cash te betalen. Deze twee personen vragen om een eigen aanpak van financieel ontzorgen en het stimuleren van de financiële zelfredzaamheid. Wie hier al tijdens de warme overdracht en brede intake aandacht voor heeft, komt zo snel mogelijk tot passende ondersteuning.

Tip: bied maatwerk

In deze handreiking wordt gesproken over het leren kennen van het Nederlandse financiële systeem en het streven om bijstandsgerechtigde asielstatushouders financieel zelfredzaam te maken. Goed om er hierbij rekening mee te houden dat sommige bijstandsgerechtigde asielstatushouders geen ervaring hebben met financiën, bijvoorbeeld omdat zij ruilhandel gewend zijn. Het begrip 'financiën' is hun dan niet bekend, laat staan dat zij notie hebben van het Nederlandse financiële systeem. Bied daarom maatwerk. Ook voor deze mensen is financiële (zelf)redzaamheid het streven.

Bijlage 1: Brede lijst met inkomsten- en uitgavencomponenten

Hoewel de wettelijke vereisten van het financieel ontzorgen beperkt zijn tot de huur, gas, water elektra en de zorgverzekering, luidt het advies om een bredere blik te houden op de inkomsten en uitgaven van bijstandsgerechtigde asielstatushouders. Denk ook aan de volgende inkomsten en uitgaven:

- de nabetalings van gas, water en elektra
- de aanvullende premie van de zorgverzekering
- het eigen risico van de zorgverzekering
- een eigen bijdrage voor Wmo-voorzieningen
- huurverhogingen
- internet-, televisie- en telefoonabonnementen
- toeslagen van de Belastingdienst
- bijzondere bijstand (en eventuele terugbetaling hiervan)
- de onroerendezaakbelasting (ozb) en ontheffing van gemeentelijke belastingen
- een ouderbijdrage voor school
- een aansprakelijkheidsverzekering (wa)
- een bijdrage aan het gemeentelijk armoedebeleid, bijvoorbeeld via een stadspas
- een boete wegens het niet nakomen van de inburgeringsplicht of niet nakomen afspraken uit het PIP
- een vergoeding voor de kinderopvang tijdens het re-integratietraject
- inhouding op de uitkering, als maatregel vanuit de participatiewet
- inkomen uit het werk (ook bijverdiensten van kinderen!)
- inkomen uit vermogen
- gezinshereniging en bijkomende kosten zoals het terugbetalen van de alleenstaande ouderkop
- gezinsverlating door bijvoorbeeld een echtscheiding of kinderen die het huis verlaten
- studiefinanciering van kinderen

Bijlage 2: Voorbeeld financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid

In de gemeenten Edam-Volendam, Waterland en Landsmeer is het financieel ontzorgen onderdeel van een integrale aanpak van inburgering, (vrijwilligers)werk en het opbouwen van een sociaal netwerk. Deze gemeenten hebben niet gekozen voor standaard budgetbeheer, maar voor de lichtste vorm van financieel ontzorgen, oftewel het inhouden en doorbetalen van de vaste lasten. Maatwerk in de vorm van budgetbeheer blijft wel mogelijk.

VluchtelingenWerk verzorgt de maatschappelijke begeleiding in deze gemeenten. Ze hebben er gekozen voor een pragmatische aanpak en het proces van financieel ontzorgen en begeleiding naar financiële zelfredzaamheid ingepast in de bestaande uitvoeringspraktijk. Via een lerende aanpak wordt toegewerkt naar de beste werkwijze (efficiënt en effectief).

Het proces van financieel ontzorgen ziet er als volgt uit:

- 1 Tijdens de uitkeringsintake geven de inkomensconsulent en maatschappelijk begeleider voorlichting over het financieel ontzorgen en wordt de machtiging ondertekend.
- 2 De machtiging geldt voor:
 - 1 de algemene bijstandsuitkering;
 - 2 de overbruggingsvergoeding;
 - 3 de bijzondere bijstand, verstrekt op grond van artikel 12 van de Participatiewet (indien van toepassing).
- 3 Ondertekening van de machtiging geeft toestemming om (schriftelijk en/of telefonisch) te overleggen met, inlichtingen te winnen bij en te verstrekken aan de voor de machtiging relevante partijen.
- 4 De machtiging gaat naar de uitkeringsadministratie.
- 5 De inkomensconsulent neemt de financiële ontzorging op in de 'rapportage toekenning bijstand', met de volgende tekst in het besluit:

U heeft ons toestemming gegeven om de volgende vaste lasten op uw uitkering in te houden en door te betalen:

- De huur van uw woning*
- Uw premie voor de zorgverzekering*
- De termijnbedragen van nutsvoorzieningen (gas, water en elektriciteit)*

Om dit te kunnen doen hebben wij van u de rekeningen/overzichten nodig waarop staat wat u per maand moet betalen. Als u deze nog niet heeft ingeleverd moet u dat zo snel mogelijk doen. Als wij niet – of niet langer – alle vaste lasten op uw uitkering kunnen inhouden, nemen wij zo snel mogelijk contact met u op. We kijken dan samen hoe we dit gaan aanpakken.

- 6 De uitkeringsgerechtigde, ondersteund door de maatschappelijk begeleider, levert documenten die van belang zijn in bij de uitkeringsadministratie, voor zover dit nog niet tijdens de uitkeringsintake is gedaan.
- 7 De uitkeringsadministratie:
 - 1 ontvangt de (voorschot)nota's;
 - 2 zorgt online voor het stopzetten van de automatische incasso voor de nutsvoorzieningen (machtiging uploaden) en voor een telefonische machtiging bij de zorgverzekering. De automatische incasso herleeft bij de beëindiging van het financieel ontzorgen;
 - 3 houdt de vaste lasten in op de overbruggingsvergoeding en betaalt deze door;
 - 4 onderzoekt of alle vaste lasten kunnen worden voldaan uit de algemene bijstand, registreert dit en zorgt voor invoer van de inhoudingen en doorbetalingen in het systeem. De registratie van de inhoudingen op de overbruggingsvergoeding en algemene bijstand wordt gekoppeld aan het bijstandsdossier in het zaaksysteem.

Begeleiding naar financiële zelfredzaamheid

Om de vergunninghouder financieel zelfredzaam te maken gedurende de periode van financieel ontzorgen wordt de methodiek Eurowijzer van VluchtelingenWerk ingezet (in aanvulling op de basale praktische financiële hulp van de maatschappelijke begeleiding). Met een checklist vindt de intake (en de latere monitoring) van de financiële vaardigheden en problematiek plaats en wordt de ondersteuningsvraag in kaart gebracht.

De methodiek Eurowijzer kent groeps- en individuele activiteiten. De cursus 'Omgaan met Geld' wordt gegeven door een professional, de budgetcoaching door hiervoor getrainde vrijwilligers. Daarnaast krijgt de bijstandsgerechtigde asielstatushouder, afhankelijk van de behoefte, individuele begeleiding van de inkomensconsulent of de (dedicated) klantmanager.

De inkomensconsulent maakt het werkproces 'voortgangsoverleg financieel ontzorgen en financiële zelfredzaamheid' aan (tweemaandelijks). Daarnaast is er eens per zes weken een breed (inclusief participatie) voortgangsoverleg tussen de (dedicated) klantmanager en VluchtelingenWerk.

Pilot

Dit is een van de pilots binnen het Pilotprogramma Veranderopgave Inburgering. [Lees meer over de pilot \(https://www.divosa.nl/pilotprogramma-veranderopgave-inburgering-voi#ontzorgen--edam-volendam\)](https://www.divosa.nl/pilotprogramma-veranderopgave-inburgering-voi#ontzorgen--edam-volendam)

Alle beschikbare informatie over de in totaal 39 pilots van het pilotprogramma vind je in de online publicatie [Pilotprogramma Veranderopgave Inburgering](#) (Divosa). Hier vind je ook de tussen- en eindrapportages per pilot.

Colofon

Deze handreiking is geschreven door Nautus in opdracht van Divosa. Samen met het ministerie van SZW ondersteunen Divosa, VNG en DUO gemeenten bij de voorbereidingen en implementatie van het nieuwe inburgeringsstelsel. Hebben jij en je collega's nog vragen, bekijk dan [Wet inburgering in vraag en antwoord](https://www.divosa.nl/wet-inburgering-vraag-en-antwoord) (<https://www.divosa.nl/wet-inburgering-vraag-en-antwoord>) of neem contact op met de [regiocoördinator](https://www.divosa.nl/onderwerpen/veranderopgave-inburgering/regiocoördinatoren) (<https://www.divosa.nl/onderwerpen/veranderopgave-inburgering/regiocoördinatoren>) van Divosa.

Divosa

Kon. Wilhelminalaan 5 | 3527 LA Utrecht

Postbus 2758 | 3500 GT Utrecht

030 - 233 23 37 (tel:030 - 233 23 37)

info@divosa.nl (mailto:info@divosa.nl)

[divosa.nl](https://www.divosa.nl) (<https://www.divosa.nl>)

Auteurs

Joost Cornielje (Nautus)

Roos van der Steijle (Nautus)

Eindredactie

Jolanda van den Braak

Caroline Huisman (Divosa)

Contentmanagement

Jasja van Moorsel (Divosa)

Remco van Brink (Divosa)

Versie

Eerste versie: maart 2020

Laatste wijziging: 4 november 2021